

A XLVI. Országos Honismereti Akadémia Győr, 2018. július 2–6.

Víz és haza

Ünnepi megnyitó

Tisztelt Köztársasági Elnök Úr, Polgármester Úr, Rektor Úr, Elnök Úr!
Tisztelt Honismereti Akadémia! Kedves Honismerők!

Sok szeretettel köszöntöm a XLVI. Országos Honismereti Akadémia résztvevőit, tagjainkat és a programunk iránt érdeklődő kedves vendégeinket! Számosan jöttek idén is a határon túlról, Isten hozta őket itthon! Nagy örömmel üdvözlöm a társszervező Szülőföld Honismereti Egyesület tagjait és az akadémiánkat vendégül látó Győr városát! Köszönjük, hogy 1977 és 1997 után immár harmadszor tarthatjuk Győr-Moson-Sopron megyében, jelesül itt, a „folyók városá”-ban legfontosabb éves találkozóunkat, amely immáron majd fél évszázada a Kárpát-medence legnagyobb honismereti, helytörténeti konferenciája, fóruma.

Ahogy Borkai Zsolt polgármester úr *Honismeret* című folyóiratunk friss számába írt köszöntőjében megfogalmazta: akadémiánk igazán otthon érezheti magát Győrben, hiszen itt egy erős lokálpatrióta közösség létezik, amely őrzi és élményszerűen, élővé téve át is adja a helyi hagyományokat, értékeket, egy olyan közösség, amely valóban magáénak érzi a múlt értékeit és hozzá is tud tenni ahhoz – nem elássa a talentumait, hanem él vele és gyarapítja azokat, mint jó gazda. És valóban nagyon jó látni azt, hogy Győr városának nemcsak gazdag múltja van, hanem a jelene is sikeres, hiszen mind a gazdasági, mind a kulturális és sport eredményei előtt kalapot emelhetünk. És Győrhöz hasonlóan Magyarországon szerencsére egyre több város és kisebb település is alátámaszthatja azt a megállapítást, hogy az *innováció* és a *náció* fogalma nem ellentétes, hanem együtt teljesülhet ki a legjobban. Erre mutatnak rá történelmünknek elsősorban békésebb évtizedei, ezt a hitet, programot adták a nemzetnek a „haza és haladás” nagy képviselői, köztük legjelesebben Széchenyi István, akinek sírjához vezet majd csütörtökön az egyik utunk. Sikeres város (település) tehát nem létezhet – és ezt itt és most, Országos Akadémiánkon és Győrben, Batthyány Lajos és Deák Ferenc tanulmányainak helyén természetesen ki kell hangsúlyoznunk –, nem létezhet egy erős, összetartó közösség, illetve lokálpatrióták nélkül. Mi, honismerők mindig elmondjuk azt az alapvetést, ami krédónk talán legalapvetőbb pontja: *az igazi patrióta csak a lokálpatrióta lehet*, hiszen egy hazáért, egy nemzetért a polgárok elsősorban helyi közösségük szolgálatával tehetik a legtöbbet.

A *közösség szolgálata* – e fogalom sajnos manapság (és már egy jó ideje) enyhén szólva nem számít „trendinek”, sőt, nagyon sok mindent mozgósítanak bizonyos globális érdekkörök a lokális, a nemzeti, és úgy általában az értékalapú közösségi kötődés meggyengítésére. Nem szeretnék nagyon politizálni, ezért csak annyit mondok, hogy a honisme-

Debreczeni-Droppán Béla a megnyitóbeszédét tartja, balról Néma Sándor, a Szülőföldünk Honismereti Egyesület elnöke (Mándli Gyula felvétele)

természettudományi vagy orvosi szempontból jelenthető ez ki (a víz maga az élet), hanem a mi, történeti, hon- és népismereti szemüvegünkön keresztül is így látható. Hiszen egyértelműen megnyilvánult a történelemben, jelesül a települések kialakulásában, majd fejlődésében is a vizek elsődleges szerepe. Már az első városok folyók mellett jöttek létre, de később is a víz megléte volt előfeltétele – akár csak egy pataknak vagy gazdag forrásnak köszönhetően – egy-egy emberi közösség helyi megtelepedésének. Amilyen természetes és egyértelmű ez az összefüggés, olyan természetes és egyértelmű, hogy egy helytörténésznek foglalkoznia kell a víznek az adott település vagy vidék történetére vonatkozó szerepével. Jó példa erre nagy honismerő elődünk és példaképünk, Rómer Flóris is, aki a győri bencés gimnázium tanáraként írta meg a Bakonyról szóló honismereti művét és bár ez a hegység vízszegény terület volt már a XIX. században is, mégis alaposan írt az ott található vizekről, illetve azok hiányáról, pl. a következőket: „A Bakony szembeötlő vízszükének okai úgy látszik: a vízhatlan földalaj hiánya; az erdők minden terv- és számítás nélküli irtásai; a Balaton víztükrének lecsapolások általi összeszorítása; — a Sárrét és más nagyobb posványos helyek kiszáritása.” Majd hozzátette: „Minden vidéknek, s így természetesen a hegyinek is egyik fő áldása a források bősége. Azért tekintik ezeket szenteknek már az ősvilág lakói, azért telepedtek le szomszédságukban Magyarhon első hódítói is.”

Egy helytörténeti munka tehát nem nélkülözheti annak taglalását, hogy a víz milyen szerepet töltött be a helység lakóinak életében. Ez az alapkövetelmény vizek átjárta hazánkra, a Kárpát-medencére még inkább igaz. Rá kell csak néznünk történeti atlaszaink térképeire és mindenki számára érzékelhetővé válik, hogy milyen nagy területet foglalt el a víz történelmünk nagyobbik hányadában Magyarországon. A magyar történelmet tehát nem lehet megírni a víz szerepének beható kutatása nélkül. Ebben úgy gondolom – ahogy az elmúlt évtizedekben, úgy ezután is – fontos szerepe lehet honismereti mozgalmunk tagjainak, helytörténeti kutatóinknak. És bár „Mélységes mély a múltnak kútja”, de úgy gondolom, mindenképpen le kell ereszkednünk benne, és meg kell vizsgálnunk, mert a

rettel, helytörténettel foglalkozók mozgalma, országos szervezete nem kerülheti ki a polisz ügyeit a nemzet sorskérdéseivel kapcsolatosan. *Ilyen sorskérdése erek, patakok, folyók átjárta hazánknak a víz, illetve a vízgazdálkodás is.*

Mindnyájan tudjuk, hogy a víz az élet alapfeltétele, és az is ismertes, hogy Földünk területének túlnyomó hányada, azaz 70%-a vízzel borított és mi magunk is ugyani-lyen százalékban vízből állunk. Ezt fejezi ki a *Kis herceg* szerzőjének, Saint-Exupérynek következő megállapítása is: „Víz! Se ízed nincs, se zamatod, nem lehet meghatározni téged, megízlelnék anélkül, hogy megismernének. Nem szükséges vagy az életben: maga az élet vagy.”

Valóban így van ez és nemcsak

vízzel kapcsolatos jelen gondolkozásunkban is nagy szerepe lehet – kell lennie – a múlt feltárásának, hiszen ebben a kérdésben is igaz az, amit egyre többször idézünk gróf Széchenyi Istvántól: „*Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn.*” Mellesleg sajnos megállapítható, hogy manapság nagyon kevés szó esik a víznek a magyar nemzeti identitásban, illetve a lokális identitásunkban betöltött szerepéről. Most, amikor a „*folyók városá*”-ba, Győrbe látogat a honismereti mozgalom, magától értetődő volt, hogy előtérbe helyezük ezt a témát, amivel egyébként *Honismeret* című folyóiratunkban is rendszeresen foglalkozunk. A következő egy hétben a vízzel kapcsolatos népi, szakrális hagyományainkról, a magyar nép történetében, mindennapi életében betöltött szerepéről, a lokális identitásban való jelentőségéről szólnak majd neves előadóink. (Sajnos nem lehet majd itt köztük választott témánk egyik legszakavatottabb tudósa, Andrásfalvy Bertalan, akit néhány napja műtöttek. Távollétét persze ő is nagyon sajnálja, de lélekben itt van velünk, sőt, elküldte egyik, a témában írt közöletlen írását, amelyet felolvastunk majd. Innen is mihamarabbi gyógyulást, jó egészséget kívánunk neki!)

Előadóink kenyerét nem elvéve, de beszédem néhány percét még igénybe véve szeretnék egy-két fontosabb példát hozni arra, hogy mennyire erős volt nemzetünk önmeghatározásában, hazánk életében a víz.

Sok hétköznapi és ünnepi, egyházi hagyomány és szokás is mutatja azt, hogy mennyire a része volt a víz őseink életének. És eszünkbe juthat az a sok-sok népdal, vers, mondóka, amely a vízről szól. Én csak egy kedves találós kérdést idézek most:

*„Erős, tán a legerősebb,
az életnél is idősebb,
s a föld színén, a föld alatt
meg sem állna, mindig halad.
Néha mintha szárnya volna,
felszáll messze a magasba,
a ha elunta égi útját,
könnyei a földet mossák.”*

De a fent említetteken kívül az életbölcsekségek, közmondások, szólások között is bőven találunk vízzel kapcsolatosakat. Mindenki ismerheti pl. a következőket:

*„A vér nem válik vízzé;
Vizet prédikál, de bort iszik;
Tiszta vizet önt a pohárba;
Zavaros vízben halászik;
Lassú víz partot mos;
Szegény ember vízzel főz;
A hideg víz sok bajt elvisz;
Vizet hord a Dunába;
Ki a Tisza vizét issza, vágják annak szíve vissza.”*

Ez utóbbiakhoz kapcsolódhat az a mondóka, rigmus, amit a legtöbben ugyancsak ismernek: „*Duna, Tisza, Dráva, Száva...*” – és nem is folytatom, mert ugye nem egy jó kívánsággal végződik. Inkább a felvidéki Jókán gyűjtött változatát mondanám végig, amelynek dallamát is lejegyezték:

„Duna, Tisza, Dráva, Száva,
Be nem áll az Ica szája.”

(Ehhez hozzátették: vagy valaki más szája.)

E négy folyó nagyon fontos, ország-meghatározó szerepet nyert és már igen korán, a magyar középkorban. Pontosan nem tudjuk, mikortól határozták meg velük hazánkat, de az Árpád-sávós zászlóban, illetve a hétszer vágott pajzsban, címerben a négy ezüst (fehér) sávról (pólyáról) 1502-ben I. Ulászló király Kassa városának adományozott címeres levelében a következőt olvashatjuk: „négy igen híres folyó, a Duna, Tisza, Dráva és Száva ezen királyságunknak elsőrendű és különleges emblémája”. Amikor régi, illetve mai államcímereinkre nézünk, jó, ha ezt is tudjuk!

Nem véletlen tehát, hogy ezek a folyók ott szerepelnek irodalmi alkotásainkban és számos művészi ábrázolásokon. Elég, ha *Himnuszunkra* gondolunk, amelyben a Duna és a Tisza jelenik meg:

„S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágozának.”

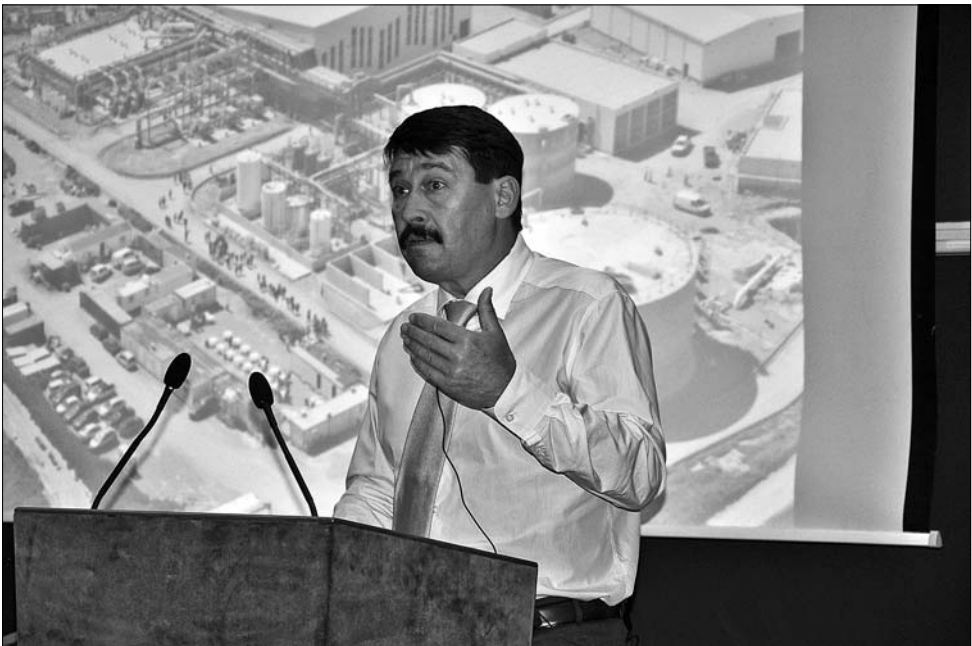
Vagy előttem van munkahelyemnek, a Nemzeti Múzeum reformkorban épült gyönyörű palotájának timpanonja, amelyben Pannónia szobrának két oldalán egy-egy géniusz mellett megszemélyesítve a Duna és Dráva allegóriája is megjelenik.

Hosszasan lehetne még sorolni történelmi és helyi jeleit annak, hogy mennyire fontos volt múltunkban a víz lokális és nemzeti identitásunkban. Vizes örökségünk tehát nagyon gazdag, tele olyan történelmi tapasztalattal, amelyet a jövő építésében is felhasználhatunk. Nem kell újra és újra ugyanazokat a hibákat elkövetnünk és a múltból a víz kérdésre adott jó lépéseket, válaszokat is fel lehet és kell használnunk. Áder János köztársasági elnök úr az idei 8. Víz Világforum megnyitóülésén elmondott beszédének javaslatai közül kiemelném a 6. pontban megfogalmazottakat: „Egy vízbiztos világ kialakításához jelentősen fejlesztenünk kell az infrastruktúrát. Az utóbbi 200 évben gyakran úgy építettünk, hogy ezzel legyőzzük a természetet. Ma már látjuk, hogy jobban járunk a »mérnöki« és a »zöld« infrastruktúra ötvözésével.”

Egy honismerettel, helytörténettel foglalkozó sem kívánhat mást ennél, azzal a vágygal kiegészítve, hogy mindazt, amit az elmúlt évszázadokban Bél Mátyástól Rómer Flórison át Andrásfalvy Bertalanig jeles honismerőink megírtak és honismereti mozgalmunk tagjainak vízzel kapcsolatos helytörténeti munkái tartalmaznak e témában, épülhessenek be a jövő vízstratégiájába. Mert a múlt természeti viszonyainak és sok évszázados tapasztalatainak ismerete nélkül nem lehetnek sikeresek az innovációk, amelyekre szükségünk van. Mi, honismerők ebben hiszünk és abban, amit köztársasági elnök úr a budapesti Víz Világ-találkozón a víz kérdésre vonatkozóan különösen hangsúlyozott: „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!” Igen, máshogy nem lesz a víz sorskérdésére a válaszuk, erőfeszítésünk sikeres. De, ha a múltból valóban tanulunk, tradícióink és adottságaink alapján jól felmérjük lehetőségeinket és összefogunk, mi több, mindenki a maga területén megteszi azt, amit egy jól előkészített és kidolgozott startégia mentén helyben megtehet, akkor az innováció meghozza eredményét és az innováció valóban a lokációkat és nációkat erősítheti. Legyen így! Szolgálja idei akadémiánk is az ez irányú gondolkodást, majd cselekvést!

Az akadémia megnyitőünnepségének elnöksége, balról jobbra: Borkai Zsolt polgármester, dr. Földesi Péter rektor, dr. Áder János köztársasági elnök, Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke (Mándli Gyula felvétele)

Dr. Áder János az előadását tartja (Mándli Gyula felvétele)

Végül, de nem utolsósorban szeretném hálánkat kifejezni a Nemzeti Kulturális Alapnak és Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának a támogatásáért, valamint nagyon köszönöm köztársasági elnök úrnak, hogy elvállalta akadémiánk fővédnökségét, nagy megtiszteltetés nekünk, hogy itt van körünkben és nyitóelőadásával kezdődhet meg konferenciánk. Nagy tisztelettel figyeljük elnök úrnak a víz stratégiai és alapvető jelentőségére, az ezzel kapcsolatos felelősségvállalásra vonatkozó munkásságát. Kívánjuk, hogy gondolatai és útmutatásai találjanak széles körben meghallgatásra!

Kívánok mindenkinek jó tanácskozást, szellemi és lelki feltöltődést! Ezzel a XLVI. Országos Honismereti Akadémiát megnyitom!

Debreczeni-Droppán Béla

A Honismereti Akadémia kitüntetettjei

BÉL MÁTYÁS – NOTITIA HUNGARIAE EMLÉKÉREM KITÜNTETÉSBN RÉSZESÜLTEK

DR. DOBOS GYULA ISTVÁN

Dobos Gyula István a Tolna megyei honismereti mozgalom meghatározó egyénisége. 1944. április 4-én Tengődön született. Középiskolai tanulmányait Szekszárdon, Tolna megye egyik elit iskolájában, a Garay János Gimnáziumban folytatta. Tagja, majd vezetője volt a kollégiumi diáktanácsnak. 1962-ben felvették a szegedi JATE Bölcsészettudományi Karának magyar–történelem szakára. Bekapcsolódott az ifjúsági mozgalomba, a diákkör tagjaként pedig irodalmi és stilisztikai témából írt dolgozatokat. Egyetemi eredményeiért több féléven keresztül Népköztársasági Tanulmányi Ösztöndíjban részesült. 1967-ben Szegeden szerzett középiskolai tanári diplomát, 1984-ben ugyanott doktorált történelemből

Pályáját nevelőtanárként kezdte. Mellette óraadóként is dolgozott. 1970-ben főállásban a Garay János Gimnázium tanára lett. Az 1970-es években segítségével kezdődött el Tolna megyében a középiskolai honismereti vetélkedők sorozata, továbbá egyéni gyűjtéseken alapuló helytörténeti bemutatók, kiállítások készítése. Az ELTE-n 1979-ben népművelő, 1987-ben levéltár kiegészítő szakot végzett. 1976–1980 között a Babits Mihály Megyei Művelődési Központ igazgatója volt. 1981. január elsejével, saját kérésére, a Tolna Megyei Levéltárba került igazgatóhelyettesnek. Mint levéltáros, főlevéltáros kezdetben igazgatóhelyettesként, majd 21 éven át igazgatóként vezette a megyei levéltárat. Közben 1992–2008 között óraadóként a JPTE Illyés Gyula Karán c. főiskolai docensként történelem, történelmi segédtudományok, honismeret, művelődéstörténet, kutatómódszertan, közművelődési intézmények működése stúdiumokat vezetett. E funkciójában 116 történelmi, helytörténeti témájú szakdolgozatnál látott el konzulensi, 22 dolgozatnál opponensi teendőket. Számos szakdolgozója szerepelt sikeresen a megyei pályázatokon. Tucatsszor kapott érettségi elnöki, államvizsga elnöki megbízást. 1990-től új szponzorok bevonásával a megyei helytörténeti pályázatok számára megteremtette a megváltozott körülmények közötti feltételeket. Így került a kiírók közé az egyesületünk is.

Jelentős levéltári kutatómunkájának eredményeként félszáz konferencián szerepelt előadóként, 15 levéltári konferenciának volt szervezője. Önálló kötetei: *Tolna megye 1919–*

1923 között (disszertációja is ebből a témából született); *A Perczelek* (minikötet), 1987; *Ozora története*, 2001; *A Perczelek* (monográfia), 2002; *Tengőd évszázadai* (monográfia), 2012. Ezeken túl hatvannál több önálló tanulmánya, kétszázat meghaladó cikke jelent meg gyűjteményes kötetekben, folyóiratokban (a *Honismeretben*, a *Levéltári Szemlében* 1987-től), napi- és hetilapokban. Szerkesztői munkáját harmincnál több kötet jelzi.

Dobos Gyula István egyesületünk alapító és 2009-től elnökségi tagja. Az általa vezetett Tolna Megyei Levéltár adta két évtizeden át az intézményi háttérrel az egyesület munkájához. Tevékenységéért számos elismerésben részesült, többek között megkapta a *Tolna Megye Kiváló Közalkalmazottja*, a *Pro Urbe Szekszárd* és a *Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje* kitüntetését. Öt évig az MTT dél-dunántúli csoportjának volt alelnöke. A Rotary Club Szekszárdnak kétszer volt elnöke, munkájáért *Szent-Györgyi Albert- és Paul Harris-díjban* részesült. 2010-ben az általa vezetett levéltár a Honismereti Szövetség emléklapját kapta. 2012-ben a Honismereti Szövetség emlékéremmel tüntette ki.

Intézményvezetőként alapítástól tagja volt az Önkormányzati Levéltárak Tanácsának, tagja a Magyar Országos Levéltáros Egyesületnek. Kilencedik éve megtisztelő megbízatásai közé tartozik a Szekszárd városi Aranykönyvi Munkabizottság vezetése. Egyik kezdeményezője, majd szervezője az 1999-ben elkezdett megye napi rendezvényeknek.

Nős. Felesége, Fehér Erzsébet, aki 1970-től a megyei művelődési ház, majd 1977–2007 között a főiskola munkatársa volt. Gyermekei: Zoltán, Katalin és Zsuzsa.

Most a szekszárdi munkák összefogásában, szervezésében számíthatunk rá. Szerkesztésében jelent meg a TMEAHE fennállásának 25 éves jubileumára (2017) a *Negyedszázad 1992–2017 – Mozaikok a Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület életéből* című kiadvány. Egyesületünk nagy tisztelettel követi munkásságát, Ő pedig segíti mindennapi tevékenységünket.

A Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület Dobos Gyula Istvánt a *Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérem* kitüntetésre javasolja.

DR. ROMSICS IMRE

Romsics Imre etnográfus, múzeumigazgató honismerethez, helytörténethez kapcsolódó tudományos munkássága és szakmai elismertsége megkérdőjelezhetetlen. Kutatói tevékenysége évtizedek óta aktív honismereti szervező munkával társul. Legfőbb érdemei közé soroljuk, hogy nélküle a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület ma nem lenne hivatalosan bejegyzett civil szervezet, amelynek elnöki tisztségét is betöltötte.

Romsics Imre Kalocsán született 1963. december 3-án. Családjá fél évezrede lakik Kalocsán, s annak déli szállásain. Édesanyja *A Népművészet Mestere*, hetedik generációs népművész a családban. Édesapja fél évszázadon keresztül volt vőfély, majd lakodalmi zenész. Ezek a családi gyökerek irányították a népi kultúra, a néprajztudomány felé, és kezdte gyűjteni a tárgyi emlékeket már gyermekkorában. Választott hivatását küldetesként éli meg, munkája kapcsán legfontosabb feladatának a kalocsai népi hagyomány megőrzését, archiválását, átörökítését tekinti. Felesége, Héjjas Anikó pedagógus, két fiatal felnőtt gyermekük van.

Romsics Imre 1987-ben földrajz–népművelés, 1992-ben néprajz szakos diplomát szerzett. Több további oklevéllel rendelkezik (filmforgalmazási szak, műsorpolitika, országjárás-vezető, múzeumi vezetőképző, nyelvvizsgák). Rövid tanári tevékenységet követően 1988 december 1. óta a kalocsai Viski Károly Múzeum etnográfus muzeológusa, főmuzeológusa, 1994-től igazgatója, 2000-ben főtanácsosi címet kapott.

Munkájának köszönhetően jelentősen gyarapodott a múzeum gyűjteménye, amelynek országos elismertségét szakmai díjak is jelzik. Az intézmény közművelődési, múzeum-pedagógiai, honismereti munkája révén szintén a legjobbak közé tartozik. Romsics Imre tanulmányai – az önálló kötetek mellett – szakmai folyóiratokban, évkönyvekben és tanulmánygyűjteményekben jelennek meg. Munkássága középpontjában a Kalocsai Sárköz kutatása áll, jelentős kitekintésekkel.

Széles körű társadalmi tevékenységet folytat helyi és országos szinten is. A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesületnek fennállása óta tagja, elnöke, elnökségi tagja, majd aktív segítője. Az általunk szervezett Honismereti Akadémiák alkalmával kitűnő vendéglátó és szakmai vezető volt, több alkalommal szervezett egyesületünk számára kalocsai honismereti rendezvényeket, előadásokat, szakmai programokat tartott. A szülőföld, a hagyományok, a honismeret fontosságára a legfiatalabb korosztály figyelmét is felhívja élményekben gazdag rendezvények és foglalkozások keretében.

Míndezen alapján a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület javasolja Romsics Imre számára a *Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérem* adományozását.

VIRÁGNÉ SZALONTAY JUDIT

Virágné Szalontay Judit etnográfus, muzeológus, nyugalmazott múzeumigazgató 1947. július 15-én született Győrött. A győri Kazinczy Ferenc Lánygimnázium angol tagozatán érettségizett 1965-ben. Utána az ELTE Bölcsészettudományi Karon néprajzi muzeológiát tanult, egyetemistaként vett részt 1965-ben a Németh Imre néprajzos és dr. Timaffy László vezette szanyi gyűjtőtáborban. 1967-től 1969-ig a győri Xantus János Múzeum segédmuzeológusa volt. 1969-ben került Csornára, ahol a rábaközi népi életmód kutatásával, tárgyi hagyatékának gyűjtésével foglalkozott. A csornai múzeumi gyűjtemény létrejötté és valódi múzeummá szervezése az Ő nevéhez fűződik.

A Szalontay Judit munkája nyomán létrejött Csornai Helytörténeti Gyűjtemény 1970-ben kapta meg a működési engedélyt, amelynek vezetője lett. Célja volt, hogy az intézmény gyűjteményét gazdagítsa, Csorna és Alsó-Rábaköz történetének és népi kultúrájának írásos és tárgyi emlékeit megmentse, múzeumot teremtsen. Létrehozta a Csornai Múzeumért Kulturális Alapítványt, amely még ma is működik. Az országosan kiemelkedő népviseleti és lakástextil-gyűjtemény mellett a kézműves iparágak (kékfestő, fazekas, csizmadia, parasztszabó stb.) eszközkészletével és tárgyaival a csornai kézművesség virágzó múltját reprezentálta. 1970-től az 1990-es múzeummá válásig három állandó kiállítást, 225 időszakos kiállítást és három tudományos konferenciát rendezett.

Az 1970-es és 1980-as években a múzeum tárgyainak gyarapítása érdekében diákok részére néprajzi diákgyűjtőtáborokat szervezett (Jobaháza, Bogyoszló, Rábatamási, Csorna, Bősárkány, Acsalag, Maglóca, Szilsárkány).

1990. július 15-én – a múzeum műemléképületének teljes felújítása után – nyílt meg a Csornai Múzeum a *Csornai vásárok és mesterségek* című állandó kiállítással. Ekkor az állandó kiállítás forgatókönyvének koncepciójáért, a kiállítás megvalósításáért *Nívódíjjal* jutalmazták. Az új múzeum anyagát füzetekkel, leporellókkal, katalógusokkal és ismeretőkkel, reprezentatív naptárakkal népszerűsítette. Létrehozta és szerkesztette Csornai Múzeumi Füzetek kiadványsorozatát.

1995-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megszerezte vallási etnográfus másoddiplomáját. 1997-ben Győr-Moson-Sopron megye és Burgenland tudományos együttműködési keretében ösztöndíjjal kutatta Burgenlandban

*Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékéremmel kitüntetettek, balról jobbra:
dr. Dobos Gyula István, Virágné Szalontay Judit és Romsics Imre
(Mándli Gyula felvétele)*

*Honismereti Munkáráért Emlékéremmel kitüntetettek, balról jobbra:
dr. Veres Gábor, Lucza János, Bihari József,
Ormos Zsuzsanna és Vasné Mészáros Katalin (Mándli Gyula felvétele)*

a rábaközi búcsújárás hagyományait és tárgyi hagyatékát. 1999-ben az NKÖM millenniumi ösztöndíjával Ausztriában (Kismarton, Loretto, Lilienfeld, Máriazell) folytatott valási néprajzi kutatásokat a *Kisalföldiek máriazelli búcsújárása* című téma feldolgozásához. 2007. december 1-jén nyílt meg a kutatásai anyagából a *Rábaközi búcsújárók Csornától Máriazellig (1890–2007)* című nemzetközi hírű időszaki kiállítása, amely Máriazell 800 éves jubileumára készült.

Az általa létrehozott Csornai Múzeum 2000-ben *Az Év Múzeuma* elismerést kapta, Virágné Szalontay Judit pedig *Móra Ferenc-díj*ban részesült.

Honismereti munkásságának a szilsárkányi Kiss Ferenc Emlékház létrejötte mellett egyik eredménye a dőri helytörténeti-néprajzi kiállítás megszervezése. A pásztori és a bágyogszóváti gyűjtése után 2012-ben létrejött a bágyogszóváti tájház, melynek kiállítását *A parasztpolgári életmód tárgyi hagyatékai* címmel rendezte meg. 2013-ban Hövejen a Csipkemúzeumban megrendezte a *Csipkeálmok* című állandó kiállítást. A hövelyi csipke bekerült a Nemzeti Értéktárba, ma már hungarikumnak minősül.

A honismereti és néprajzi gyűjtőtáborok mellett 1976-tól a Szülőföldünk Honismereti pályázatra beérkezett pályaművek néprajzi lektora. 2017-től a Győr-Moson-Sopron Megyei Szülőföldünk Honismereti Egyesület alelnöke, az egyesületünk életének egyik szervezője.

Több más szervezet munkájában vett és vesz részt: a Győr-Moson-Sopron Megyei Népművészeti Egyesület elnöke 1990-ig, a Néprajzi Társaságnak választmányi tagja 2005-ig, a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet néprajzi szakértője, a Pulszky Társaság Kismúzeumok Tagozatának, a Hungarológiai Társaságnak és az ausztriai (Linz) Nemzetközi Szakrális Kisemlékek Társaságának a tagja.

Kitüntetései: muzeológusi *Nívódíj* (1990), *Barkóczy-díj* (1991), *Csorna városáért* kitüntetés (1999), *Móra Ferenc-díj* (2000), *Szent Norbert-díj* (2005), *Ikva Nándor-díj* (2006).

A több évtizedes, kiváló színvonalú néprajzi-honismereti és gyűjteményszervezői munkájáért Virágné Szalontay Juditot a Szülőföldünk Honismereti Egyesület (Győr-Moson-Sopron megye) a *Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérem* kitüntetésre javasolja.

HONISMERETI MUNKÁÉRT EMLÉKÉREMMELEL KITÜNTETETTEK

BIHARI JÓZSEF

Bihari József 1933-ban született a Pest megyei Tápiógyörgye községben. A Szegedi Tudományegyetemen 1956-ban magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Tanári munkáját a szülőfalujától 6 kilométerre eső Újszilvás községben egy Klebelsberg-féle tanyai iskolában kezdte. Nagykátán általános iskolai igazgatóhelyettes, járási tanulmányi felügyelő, 1970-től szülőfalujában iskolaigazgató. 1975-től a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár (Szentendre) igazgatója, 1980-tól a Pest Megyei Múzeumok igazgatója, innen is ment nyugdíjba. Nyugdíjasként a Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény vezetője 2004–2011 között.

Tápiógyörgye község helytörténeti kiadványai mellett 2003-ban jelenteti meg legfontosabb monográfiáját *Európa útján a Tápió-vidék művelődéstörténeti emlékeivel* címmel. Szerkesztett Kós Károlyról, Sík Sándorról, Barcsay Jenőről, Ilosvai Varga Istvánról, Zilahy Lajosról, Matolcsy Mátyásról, legutóbb Kazinczy Ferencről egy-egy önálló kötetet.

Tagja a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak, az Irodalomtörténeti Társaság Pest Megyei Tagozatának társelnöke, a Független Magyar Szalon Képzőművészeti Egyesület el-

nőke, 13 éve, 2005 és 2018 között a Budapesti Honismereti Társaság elnökségének tagjaként segíti munkánkat.

Több ízben megkapta a TIT *Aranykoszorús Emlékplakett*jét. 1993-ban Tápiógyörgye község *díszpolgárának* választotta, a Honismereti Szövetség 2009-ben emléklapjával tüntette ki.

Értékes plakátgyűjteményét az Országos Széchényi Könyvtárnak, katalógusgyűjteményét Újszászi Kálmán emlékezetére a Tiszáninneri Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményének adományozta.

Az idén 85 éves Bihari Józsefet a Budapesti Honismereti Társaság a *Honismereti Munkáért Emlékérem* kitüntetésre javasolja.

LUCZA JÁNOS

Lucza János ny. igazgató, helytörténész 1949. július 27-én született a Szabolcs megyei Demecser-Borzsován. A kisgyermekkor élménye meghatározó volt élete során. Az 1950-es évek tanyavilága, a közösségi összetartozás, a morzsolók, a kántálás, a családi éneklések, a tanyai multságok, bálók életre szóló emlékeket jelentettek.

Általános, majd a középiskolai tanulmányait is Demecserben végezte jeles eredménnyel, ahol a néptánc, a népzene dallam- és szövegvilága, a történelem tantárgy „szellem és jellemformáló” korszakát töltötte.

Az 1967. évi érettségi vizsgát követően 2 év sorkatonai szolgálat, egy év Csepel Autógyári segédmunkásság után a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola történelem-orosz szakán tanult 1970–74 között. A honismereti, helytörténeti kutatás és gyakorlat négy és fél évtizede ettől az időponttól kezdődött, és mélyült el folyamatosan számára. Lucza János a főiskola Tudományos Diákkörének Honismeret–Helytörténet szekciójában országos diákköri konferenciára dolgozatot készített, szakdolgozatát is helytörténetből, a nyíregyházi szlovákok asszimilációs folyamatának elemzéséből írta. Rendszeres tagja volt az országos diákköri konferenciáknak, a megyei TIT- és helytörténeti konferenciasorozatoknak.

A főiskolai évek alatt a Történelem Tanszék *Krónika* című lapjának szerkesztőbizottsági tagja, a *Kelet-Magyarország* című megyei napilap külsős gyakornoka. 1974-től 2009. augusztus 1-ig, nyugdíjba vonulásáig a Kemecei Általános Iskola történelemtanára, 21 éven át igazgatóhelyettese, igazgatója volt.

A kezdetektől honismereti szakkört vezetett fiataloknak, helytörténeti, képzőművészeti kiállításokat szervezett negyven éve folyamatosan. 1974-től a megyei honismereti egyesület tagja, aktív résztvevője, szervezője e mozgalomnak.

1974-től rendszeresen részt vesz a megyei és országos honismereti rendezvényeken, akadémiákon. 1997-ben a győri XXV. Honismereti Akadémián a mozgalomban végzett kiemelkedő munkájáért *Honismereti emléklappal* jutalmazták.

A 2000-ben megalakult Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Honismereti Egyesület alapító tagja volt, majd elnökségi tagja lett.

2015 többszörös jubileum Lucza János számára: 20 évvel korábban – 1995-ben – Helytörténeti Múzeumot alapított, amely az idők folyamán 9 szobában, több ezer tárggyal, dokumentummal mutatja be Kemece és a Rétköz értékeit a kőkortól napjainkig. A gyűjtemény Kemece kedvelt, látogatott helyévé, helytörténeti–közművelődési értékévé nőtt. A múzeum szorosan kapcsolódik az általános iskola oktató–nevelő munkájához is.

2005-től (Kemece várossá válásának évétől) a megyei honismereti egyesülettel együttműködve helytörténeti konferenciasorozat fő szervezője, lelke, motorja.

Országosan is ritka, hogy egy kisváros az önkormányzati lapja mellett *Helytörténeti Krónikát* jelentet meg. Szintén 10. éve, hogy Lucza János felelős szerkesztő *Kemecsei Helytörténeti Krónika* címmel évente 4 alkalommal 8 oldalban tudományos igényű és színvonalú periodikát jelentet meg.

Lucza János három színvonalas helytörténeti könyv társszerzője, a megyei napilap rendszeresen közli helytörténeti elemzéseit, rövid írásait.

Az iskolaigazgatói, helytörténeti, történelemtanári munkájának elismerésül a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Intézet szaktanácsadója volt (hon- és népismeret tantárgy, 2004–2008).

Kemecse város képviselőtestülete *Kemecseért* kitüntető díjban részesítette, az Országos Honismereti Szövetség 2011-ben másodszor is emléklappal ismerte el tevékenységét.

Lucza János napjainkban is töretlen lelkesedéssel, nagy fokú aktivitással és színvonalas szakmaisággal vesz részt Kemecse és megyénk helytörténeti tevékenységeiben, honismereti egyesületünk munkájában.

Lucza Jánost a 40 éve folytatott kiemelkedő helytörténeti–honismereti munkásságáért megyei egyesülete *Honismereti Munkáért Emlékérem* kitüntetésre javasolja.

ORMOS ZSUZSANNA

Ormos Zsuzsanna 1947-ben Hódmezővásárhelyen született. Középiskolai tanulmányai után a Szegedi Tanárképző Főiskolán, majd a JATE Bölcsészettudományi Karán szerzett tanári diplomát. Negyven évig tanított szülővárosában, egy helyen, a Kalmár Zsigmond Ipari Szakközépiskola és Szakiskolában.

Első számú feladatának a pedagógusmunkát tekintette, a közéleti tevékenységei is ezt a célt szolgálták. A Városvédő Egyesület tagjaként az ifjúsági tagozat munkáját irányította, számos helytörténeti ismeret feldolgozására ösztönözve a diákokat. Részt vett a 2000-ben kiadott *Hódmezővásárhely ipari szakképzésének története* című könyv írásában, szerkesztésében mint társszerző. Tagja a „Tájak, korok, múzeumok” Egyesületnek és a hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaságnak. A Csongrád Megyei Honismereti Egyesületben 2007-től tevékenykedik. Érdeklődési köre elsősorban a művészettörténet és a képzőművészet – különösen a grafika iránt erős a vonzódása –, így ennek megfelelő feladatokat vállal. Részt vesz egyesületi kirándulásokon, honismereti akadémiákon, amelyekről tudósításokat is írt. 2010-ben az egyesület jubileumi kiállításának tervezésében és megvalósításában nagy munkát végzett. Grafikai kiállításai az egyesület tagjai számára esztétikai és művészeti élményt jelentenek.

Rajz szakos lévén, több alkalommal vett részt művésztelepeken. Szakmai fejlődését, látásmódját, a grafika iránti szeretetét a gyulai telepvezetők irányító munkájának köszönheti. Különösen hatott rá Morvay László festőművész, aki magas szintű szakmai tudással és ragyogó pedagógiai érzékkel „terelte” a sokszorosító grafika felé. A hidegtű számára a lehetőfinom vonalak és a festői, lágy tónusok megvalósítója, amellyel nyugalmat, szeretetet, finom érzéseket lehet kifejezni. A barna szín pedig melegséget ad. Témáit a természetből meríti. Kedvenc motívumai a fák, nyesedékek, gyökerek, amelyek görccseikkel, ágaikkal, formáikkal emberi mozdulatokat, jellemeket, karaktereket jelenítenek meg. Honismereti „bolyongásai” során bőven van lehetőség a természeti motívumok megfigyelésére, rögzítésére. 1985 óta számos kiállítása nyílt szülővárosában és az ország számos településén. 2017-ben és ebben az évben is aktív részese az *Alkotó honismerők* kiállításainak.

Díjai: 2003-ban *Hódmezővásárhely Önkormányzata Díja*; 2006-ban *különdíj az Alkotó pedagógusok tárlatán*; 2007-ben *Szentés Város Önkormányzata Alkotói Díj*; 2008-ban *II. díj az Alkotó pedagógusok tárlatán*; 2009-ben a *Pedagógus Szakszervezet Csongrád Megyei Szervezetének Díja*; munkáját a Honismereti Szövetség 2010-ben *emléklappal* ismerte el.

Jelentős részt vállalt a Makón megrendezett Országos Honismereti Akadémia szervezésében 2016-ban. Többek között a szentesi kirándulás vezetője volt. Segített a megyei *Alkotó honismerők* kiállítás megvalósításában, 2017–2018-ban a Honismereti Szövetség által szervezett *A kiegyezés és a dualizmus kora* című Kárpát-medencei középiskolai művelődéstörténeti vetélkedő képzőművészeti kérdéseinek kigondolásában, majd a jutalmazott diákok idegenvezetésében.

A honismeretért végzett munkájáért a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület *Honismereti Munkáért Emlékérem* kitüntetésre javasolja őt.

VASNÉ MÉSZÁROS KATALIN

Vasné Mészáros Katalin (Kecskemét) könyvtáros, főtanácsos, a Katona József Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettese. Több mint 20 éve a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület tagja és vezető tisztségviselője.

1954. november 29-én született. 1976-ban népművelő–könyvtáros szakon végzett a Debreceni Tanítóképző Intézetben, 1978-ban újabb könyvtárosdiplomát szerzett az egri Tanítóképző Főiskolán, 1985-ben történelem szakos tanári diplomát kapott a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán. Tanulmányait a későbbiekben is folytatta (informatikai képzések, nyelvtanulás, pályázati szakreferens, szakfelügyelő bizonyítványok megszerzése).

1976-ban a Budakeszi Nagyközségi Könyvtárban kezdett dolgozni módszertani könyvtárosként. 1979-től Kecskeméten a Katona József Könyvtár munkatársa, feldolgozó és gyermek-könyvtáros, fősztályvezető, majd igazgatóhelyettes. Kiemelkedő szerepe volt a könyvtár minőségbiztosítási tevékenységében, a *Minősített Könyvtári* cím és a *Könyvtári Minőségi Díj* megszerzésében, az intézmény jelentős pályázatainak előkészítésében és megvalósításában. Az iskolán kívüli képzések, a könyvtárosok továbbképzései és a kortársirodalom-népszerűsítő programok szervezésében is tevékenyen részt vett. 2001–2017 között könyvtári szakértői és szakfelügyelői feladatokat is ellátott. 1999-től több ciklusban a Magyar Könyvtárosok Egyesület Bács-Kiskun Megyei Szervezetének elnöke, titkára, majd ismét elnöke, a MKE Tanácsában a megyei szervezet képviselője.

Könyvtárosi munkájáért több elismerést kapott (az *MKE Emlékérme*; *A mi könyvtárunkért*, a Katona József Könyvtár kollektívájának díja; *Szinnyei József-díj*).

A honismereti munkát számottevően segítette és jelenleg is segíti a Katona József Könyvtár helyismereti gyűjteménye. Vasné Mészáros Katalin elévülhetetlen érdemei közé tartozik a gyűjtemény fejlesztése, a helyismereti adatbázisok kialakítása, népszerűsítése. A Kecskeméten és a Duna–Tisza közén élő kutatók, honismeret iránt érdeklődők számára a helyismereti gyűjtemény fontos találkozási pont virtuálisan és a mindennapi valóságban is.

A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület munkájába az egyesület székhelyének Kecskemétre helyezésekor, 1997-ben kapcsolódott be. Segítette e közösség folyóiratának munkáját. Részt vett a megyei honismereti pályázatok szervezésében. Titkárként végezte az egyesületi munkával járó adminisztrációs feladatokat, elnökségi tag, majd az Ellenőrző Bizottság tagja volt. Aktívan részt vett a Honismereti Szövetség felmenő rendszerű vetélkedőinek megyei szintű lebonyolításában. Folyamatos, rendszeres és szeretetteljes emberi kapcsolatokat ápolt a megyei egyesület tagjainak körében. A Kecskeméten megrendezett

két Országos Honismereti Akadémia legfőbb szervezői közé tartozott. Egyesületünk életében fontos szerepet töltek be az általa is javasolt hagyományteremtő és közösségépítő programok. Ezek közül kiemelhető az *Örökségünk a Duna–Tisza közén – Mit viszünk át a 21. századba?* című megyejáró rendezvénysorozat és találkozó, amely az 1990-es évek ötletétől napjainkig élő program.

Vasné Mészáros Katalint honismereti munkásságáért a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület a *Honismereti Munkáért Emlékéremre* javasolja.

DR. VERES GÁBOR

Veres Gábor 1969-ben született Ózdon. Az általános iskolát Borsodnádason, a gimnáziumot Ózdon végezte. Első diplomáját a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán történelem–művelődésszervező–kulturális menedzser szakon szerezte, majd a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta tanulmányait a néprajz területén. Az egyetemi évek alatt kapcsolódott be a Gömör-kutatásba és a szakdolgozatát is az egykori vármegye (Cseh) Szlovákiához csatolt egyik magyar településének néprajzi, honismereti vizsgálatából írta meg.

Etnográfus diplomájával 1995-ben felvételt nyert az egri Dobó István Vármúzeumba. Néprajzos-muzeológusként több gyűjteményt gondozott és intenzíven kutatta Heves megye néprajzát, amelyet publikációk sokasága is bizonyít. Munkáját a múzeumban is elismerték: 1997-ben osztályvezető, 1999-ben tudományos titkár, 2001-ben pedig megyei múzeumigazgató-helyettes kinevezést kapott. 2003-tól részt vett Heves megye népművészetének kutatásában. Az irányításával készült el a megye népművészetének közel harmincezer tételt tartalmazó digitális adatbázisa. A kutatás eredményeit összefoglaló *Heves megye népművészete* kötetben a *Település, Építkezés és a Lakáskultúra* fejezeteket írta meg.

Doktori disszertációját 2007-ben védte meg a Debreceni Egyetem néprajz és kulturális antropológia doktori programjában.

2008–2011-ig igazgatóként irányította a Heves Megyei Múzeumi Szervezetet. 2001-től óraadóként, 2013-tól főállásban oktat az Eszterházy Károly Egyetemen (korábban Főiskolán). A közel két tucat tantárgya között a néprajz mellett a hon- és népismeret is szerepel és a témában jó néhány szakdolgozatot is védtek már meg hallgatói, akik a Honismereti Szövetség konferenciáit is látogatják.

A Heves Megyei Honismereti Egyesület elnökségében 2013-tól aktívan dolgozik. Többek között honismereti vetélkedők szervezésében, lebonyolításában vett részt. Felkészítésével szerepeltek diákok, hallgatók az ifjúsági honismereti akadémiákon és segítette a Honismereti Szövetség Egerben rendezett akadémiáinak megrendezését is.

A Heves Megyei Honismereti Egyesület Veres Gábor elkötelezett honismereti munkáját a *Honismereti Munkáért Emlékéremmel* szeretné elismertetni és megköszönni.

*A győri díszszalag elhelyezése az akadémiai kopjafán,
balról jobbra: dr. Karácsony István, Virágné Szalontay Judit és Tóth Ildikó
(Mándli Gyula felvétele)*

A megnyitóünnepség résztvevői (Mándli Gyula felvétele)

HONISMERETI EMLÉKLAPPAL KITÜNTETTEK

Budapest: Fericsán Kálmán, Maczó Balázs, Millisits Máté; *Bács-Kiskun megye:* dr. Bereznai Zsuzsanna, Földes György, Hörcsök Imre, Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata, Laczkóné dr. Szabó Klára, Lévai Jánosné, dr. Rigó Róbert, dr. Sági Norberta; *Baranya megye:* Tóth Mária; *Borsod-Abaúj-Zemplén megye:* Bózsvari József, Bukodiné Sólyom Ilona, Mátyus Balázsné, Oláh Zsolt Béla, Ráczné Földesi Csilla, II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár (Miskolc), Tarnóczi József, ifj. Vass Tibor; *Csongrád megye:* dr. Antal Tamás Róbert, Berencsiné Dudás Katalin, Gulácsiné Somogyi Ilona, Némethné dr. Balázs Katalin; *Fejér megye:* Bánszki István, Bánszkiné Spergel Mária; *Győr-Moson-Sopron megye:* Gesztesi Lajosné, Harsányi Ferencné, dr. Karácsony István, Schmidtne Balázs Livia, dr. Szűts Tibor, Takács Istvánné, Torma Attila; *Heves megye:* Borosi Béláné, Juhász Istvánné, Nagyné Váradi Anna, Szalayné Király Júlia, Tinódi Sebestyén Általános Tagiskola (Eger); *Jász-Nagykun-Szolnok megye:* Besenyi Vendel, Cseh Gáborné, Magiszter Nyomtatványbolt (Jászberény), Mudris Andrásné dr. Mihályi Ildikó, ifj. Pócs János, Tábori Lászlóné; *Pest megye:* Batizi Zoltán, Börzsöny Múzeum Baráti Köre (Szob), Fésű József György, Kismaros Sváb Muzeális Gyűjtemény; *Somogy megye:* Budai Jánosné, Huszár Mihály, Kiss Kálmán, Maurer Teodóra, Siposs Károly, Tokaji Lajos; *Tolna megye:* dr. Balázs Kovács Sándor, Cserna Anna, Kurdi Tibor, dr. László Péter, Szekszárdi Baka István Általános Iskola; *Vas megye:* Berzsényi Dániel Könyvtár (Szombathely), Hetényi József, dr. Móricz Péter, Sudár Lászlóné, Szilágyiné Pompor Vilma, Tóth Kálmán, dr. Vörös Ottó; *Veszprém megye:* Molnár János.

A szekcióülések beszámolóí

1. SZEKCIÓ:

A VÍZ ÉS AZ ÉLETMÓD

„A Rábaköz a Hanság és a Nagyerdő közé eső, a történeti Sopron megyéhez tartozó mélyfekvésű, vízjárta táj történeti és élő népi tájneve... Paraszti gazdálkodásának, fejlődésének a 16. századtól megerősödő, majorsági gazdálkodást folytató uradalmak szabtak kereteket.”¹

„A Rábaköz mai felszínét a Répce és a Rába lerakódásai alakították ki, tehát a két folyó hordalékkúpja a Rábaköz.”² Területe 1138 km². Nevezetes központi települései: Csorna és Kapuvár.

A Rábaköz népe szakadatlanul, évszázadokon át harcolt a vizekkel. Története tele van pusztító áradásokkal. A pusztítások ellenére a nép mindig kitartott szülőföldjén és újra kezdte az életet. A Rábaköz és a Hanság vízvilágában az ember mindig megtalálta a maga életlehetőségét. Élteni tudott a vizekkel és a vizekből.

1 Kósa László–Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Bp., 1975. 161–162.

2 Göcsei Imre: A Rábaköz természetföldrajza. In: A Rábaköz térszerkezete. Szerk.: Rechnitzer János. Városi Tanács, Csorna–Kapuvár, 1988. [7–26.] 9.

A szekcióülésen a táj földrajzi elhelyezkedését az 1753-as Sopron megyei térképpel szemléltettem, kiemelve a Csornától északnyugatra fekvő halászfalvakat: Bősárkányt és Acsalagot, és szomszédos településeit, Földszigetet és Csatárímajort.

Acsalag a régi időkben egy kis halásztelepülés volt, körös-körül a Hanság kerítette be. Az 1800-as években is a halászás volt a szegény nép megélhetésének alapja. A vizek tele voltak harcsával, csukával, ponttyal, kárászal és különösen sok csíkhallal. Vesszőből font *varsával* és *tapogatóval* halásztak, az eladásra szánt halat hálóval fogták ki. A halfogás módja a vizek és halfajták szerint változott. Legősibb forma a kézzel való halászat (csíkhálászat) volt.

A vízzel tarkított tájban az állattartás volt elsődlegesen a gazdálkodás alapja. A vizek közötti legelőket erdők, azaz *pagonyok* választották el egymástól. Az árterek nagy kiterjedésű legelőin éltek az állatok: a gulyák, a ménesek, a kondák, a nyájak. A II. József kori térképek 15–20 kutat mutatnak egy-egy falu határában és a hanyi szigetek szélén.

A rábaközi patriarkális nagycsaládi együttélésben az állattartás a férfiak foglalatossága volt. Az asszonyok aprójószág tartással foglalkoztak, s ellátták a nagycsalád főzési, háztartási (mosás) munkáit.

A XVIII–XIX. századi házak háromosztatúak voltak – szoba, konyha, karma – és istállókból állottak az előttük futó boltíves *gádorral*. A híres rábaközi kőművesek a gádorok változatos oszlopdíszítéseit alakították ki.

Az első szobában évszámos, faragott mestergerendát alkalmaztak, amely megőrizte a ház építésének évszámát, az építetők nevét, s vallási hovatartozását (Mária- és Krisztus-monogram). Ezek a faragott-festett mestergerendák a táj XVIII–XIX. századi faragókultúrájának legrégebb emlékeit őrzik. A XVIII. század második felétől több díszített mosósúlyok és mángorló (a mosás és simítás eszközei) maradt fenn. Ezek legszebb életfás, rozettás változatai szerelmi ajándéknak készültek, faragóspecialisták, bognárok, pásztorok készíthették.

A rábaközi faragókultúra jellegzetes stílusát alakították ki az állatokat őrző pásztorok. Sajátos hivatás, életmód és öntudat különítette el a pásztorokat a parasztoktól. A pásztori rend tovább tagolódott csikósokra, gulyásokra, juhászokra és kanászokra, ezeknek még az öltözeke is különbözött egymástól. A faragott ökörjármon a növényi, állati, geometrikus mintakincs változatos kompozíciókban helyezkedik el.

A szekcióülésen a Vas megyéből, Fejér megyéből, Pest megyéből résztvevő hallgatókat a fafaragás és vászonszövés mintakincsének variánsai érdekelték. Ezzel kapcsolatos kérdéseket tettek fel. Kérdezték, hogy milyen híres mesterségek voltak a Rábaközben? A fazekas, csizmadia és képfestő mesterséget emeltem ki.

A rábaközi falvakban a faluvégen voltak a kenderföldek. A takácsok (férfiak) az 1878-as statisztikai adatok szerint Szanyban és Csornán voltak a legtöbben. Céhszerződésükről egy 1657-ből származó pecsétnyomó tanúskodik. A XIX. században a takácsok kétféle vásznat készítettek: közönséges (*sima*-) és hímes (*cifra*-) *vásznat*. A köznapi vászonneműket piros csíkritmus díszítette. Az ünnepi textilek kétfélék voltak: mustrával díszített hímes és hímvarrással ékesített takácsszöttek. A köznapi textilek gyakorlati, míg az ünnepiek reprezentációs szerepet tölthettek be. Jelképek és üzenetek hordozói voltak, gazdagon ellátva kultikus célra készített darabokkal is, mint pl. a halottaslepedők. Ezek hímzett mintaelemei a csillagok, *halottvezető* vagy *halottkísérő madarak*, amelyek a halott lelkét átvitték a *túlsó partra*.

A Rábaközben a legszebb és legjobb víztároló edényeket – fekete aratókorsókat – a dőri fazekasok készítették. A fazekasmesterségen kívül további jelentős kézműipari ág a tímár-

és a csizmadia-mesterség volt. A tímármesterek Csornán a Keszegér környékén telepedtek le a kékfestőkkel együtt. Mindkét mesterséghez sok vizet kellett használni.

A csizmaviselet a XIX. századtól terjedt el a férfinép körében. Domonkos Ottó kutatásai szerint 1844-ben Csornán 23 csizmadiamester dolgozott. Termékeiket a csornai országos vásárokon kívül Sopronban, Kapuváron, Csepregen is értékesítették.

A rábaközi viseletek változatosak. Egy-egy stílusjegyük különbözteti meg a csornai, kapuvári, szanyi menyecsskéket és gazdákat egymástól (pl. a vászongatyák széldíszítménye). A népviselet alakulását két tényező irányította: az ember és a történelem. A népi ruházat mindent elmondott viselőjéről, leolvasható róla viselőjének kora, rangja, foglalkozása, sőt, vallása is.

Virágné Szalontay Judit
szekcióvezető

2. SZEKCIÓ:

A VIZEK ÉS A KULTÚRA

A 2. szekcióban nagy számban vettek részt a Honismereti Akadémia résztvevői.

A bevezető előadásban megismerkedhetett a hallgatóság a vízhez kapcsolódó kislétföldi folklóralkotásokkal. Így a *Tündérrózsa*, a *Tündértó titka*, a *kunszigeti tündérvár*, a *Hanság tündére*, s a *Fertő keletkezése* című eredetmondával, illetve történeti mondáink egy-egy mívés darabjával, például a *Rákóczi és az abdai halász*, vagy a *Francia kút* történetével. Megtudhattuk azt is, hogy népünk képzelete szerint milyen hiedelemlények éltek a vizeinkben, milyen hiedelemtörténetek fűződnek a lidérchez, ludvérchez, tüzesemberhez, a doborgazi haltündérhez, Tündér Ilonához, a tündérlányokhoz és a hanyi táltosokhoz. Azt is, hogy kiből lesz víziszörny, akik a vízen járókra veszélyt jelentettek. Szó volt a rátótiadáinkban hagyományozott vízzel és élővilágával kapcsolatos csúfolókról is: „*Csíknyalogató osliak*”; „*Rusztiak csukarövidítők*.”; „*Örököt vett, mint Pásztoriban a béka*.”; „*Szováti csipkedett elúszott a víz hegyett*”. Köszönet Balázs Livia néprajzkutatónak, aki saját gyűjtéseivel és előadásával színesítette a szekció munkáját!

A résztvevők megismerkedhettek a régió szakirodalmával, átlapozhatták a körbeadott kiadványokban a témára vonatkozó irodalom jelentős részét, illetve a témára vonatkozó kivetített fotókat is megtekinthették.

Horváth Győző népzenekutató hozzászólásában több népdal néprajzi hátterére hívta fel a figyelmet, amelyeket közösen el is énekeltünk. Sőt, egy Rábaközben gyűjtött gyerekjáték-dalt is megtanított a résztvevőknek, amit el is táncoltunk: „*Híd alatt pad alatt kőkorsó/ nem vagyok én fajankó/ hanem Isten kovácsa arany szeggel szegelem/ vaspálcával kongatom/ kong kong kongasd ki/ ezt a kislányt fordítsd ki*.” Megtanultunk továbbá egy saját gyűjtésű, Győrhöz kötődő, annak folyóit felsoroló nyelvtörőt is: „*Meguntam gyönyörű Győrnek Győr várában való lakozásomat, Hol a Duna, Rába, Rábca rákja rágja lábomat*.” Persze nem hagytuk ki a „vizes” népszokások felelevenítését sem. Gondolok itt a húsvéti locsolkodásunkra, a varázserővel rendelkező „*karácsonyi aranyvíz*”-re, a búcsújárás kártikus szokásaira, a nagypéntek hajnalban, illetve a Szigetközben Szent Anna napját követő holdtölte éjjelén végzett fürdés egészségmegőrző és szépséget adó rítusára, amelynek emlékét a „*Fehér liliomszál...*” kezdetű gyermekjátékdalunk is őrzi. A szekció tagjai ezeket az alkotásokat saját – néha más tudományterületet érintő – ismereteikkel, változataikkal egészítették ki.

A résztvevők megismerhették a Győr-Moson-Sopron Megyei Értéktárba bekerült, vízhez kötődő „megyerikumokat” is. Így a vízbe ölt felpéci lány, *Dely Mária balladáját*, a *Hany Istók történetét*, a *bogyoszlói fafaragók* és a *höveji csipke* vízfolyásos motívumait, a *nyúli Sárkánylyuk vízmosás*, illetve a *fröccs* eredetét, vagy a *Szigetközi eceteshal*, *Szigetközi friss víz* jellemzőit. Természetesen megemlékeztünk a kisalföldi vízi világot kutató nagyjainkról, tájkatatóinkról: dr. Barsi Ernőről és dr. Timaffy Lászlóról, akiknek életműve, örömmünkre, egyben meyerikum is lett. Külön kérésre bővebben ismertettük, megtárgyaltuk Hany Istók valós és mondai történetét és más műfajokban való jelenlétét.

Szekcióülésünket sok más, vízi élethez kötődő népdal eléneklése mellett a „*Szélről legeljetelek...*” kezdetű közismert rábaközi népdallal fejeztük be, amely a szürkemarha-hajtás emlékét és a kisalföldi itatóhelyeket örökíti meg. Ezt a népdalt kánonban is elénekeltek.

Összességében megállapítható, hogy a közel háromórás szekcióülés alatt sok helyi népköltészeti alkotást, kulturális értéket elevenítettünk fel, amelyeket a résztvevők saját megyebeli ismereteikkel tovább gazdagítottak. Bebizonyosodott, hogy a víz népköltészetünk-re és kultúránkra is termékenyen, erőteljesen hatott.

Köszönet a szekció résztvevőinek értékes hozzászólásaikért és várjuk szeretettel őket máskor is a folyók városában!

Lanczendorfer Zsuzsanna
szekcióvezető

3. SEKCIÓ:

VIZEK – FÜRDŐK – IDEGENFORGALOM

Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy a nagy múltú, komoly hagyományokkal rendelkező Országos Honismereti Akadémián előadóként szerepelhettem. Volt szerencsém meghallgatni dr. Áder János köztársasági elnök úr értekezését, amelyből azt a következtetést vontam le, hogy azt az értéket, ami a talpunc alatt víz formájában Magyarországon létezik, kiemelt formában védenünk kell, illetve a nemzetgazdaság gyarapodása érdekében koordináltan hasznosítani kell azt. Előadásom témája a sokrétűség miatt inkább tájékoztató jellegű volt a résztvevők számára.

A hallgatóság megtudhatta többek között azt, hogy Izland, Japán, Kína, Franciaország, Olaszország, Új-Zéland mellett hazánk rendelkezik a legnagyobb hévízkészlettel a világon, amely gyógyászati szempontból egyedülálló.

Vizünk hőmérséklete azért magas, mert a földkéreg itt sokkal vékonyabb, hazánk alatt mindössze 22–27 km, míg az alpi-kárpáti területen átlagosan 60 km. Világátlagban ez a szám 33 km a szárazföldek alatt.

Gazdasági hatások is szóba kerültek. Magyarország területi vonzerői a következő rangsorba helyezhetők el: 1. Budapest, 2. fürdővárosok, 3. Balaton. A Budapestre érkező külföldiek 2/3-a meglátogatja valamelyik budapesti fürdőt is.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakákra vetített legnagyobb bevételét tekintve (2017) a top 10-es listát a főváros mellett a fürdővárosok adták: 1. Budapest, 2. Hévíz, 3. Hajdúszoboszló, 4. Bük, 5. Siófok, 6. Balatonfüred, 7. Zalakaros, 8. Sárvár, 9. Eger, 10. Győr.

A turizmus gazdasághoz való hozzájárulása a GDP 10,4%-át tette ki 2015-ben. A nemzetgazdaság foglalkoztatási adataihoz több mint 12%-kal járul hozzá.

A fürdők statisztikai adatait számba véve kiderül, hogy évente több mint 40 millió fürdőlátogatót regisztrálnak hazánkban, a több mint 550 fürdőben. Ebből 132 minő-

sített gyógyfürdő, 270 minősített gyógyvízzel és 267 minősített ásványvízzel rendelkezik.

A résztvevők megtudhatták azt is, hogy mi a különbség az ásványvíz, termálvíz és gyógyvíz között. Itt fontos volt kiemelni, hogy a föld mélyéből származó ivóvíz, amelynek oldott ásványi anyag mennyisége meghaladna az 1000 mg/litert, vagy egy-egy eleme (ionos formában) az átlagosnál nagyobb mennyiséget tartalmaz, ásványvíznek minősül. A napi ásványvízfogyasztás során javasolt a különböző magyarországi helyekről származó, különböző összetételű vizeket időnként cserélgetni.

Az előadáson hallhattak a vizeink összetételéről is. (A teljesség igénye nélkül: szénsavas vagy savanyú vizek, alkalikus, kénes, meszes, jódos/brómos vizek és előfordulási helyeik.)

Bepillantást nyerhettek hazánk fürdőtörténetébe is. Bemutatásra került a Kücsük ilidzsa (Kisfürdő), amely ma a Rácfürdő nevet viseli. Szó esett Gyuláról, a miskolctapolcai Barlangfürdőről át Hévízről, amelyre már 1772-ben Festetics György fürdőházat építtetett.

Az akadémián nem maradhatott ki a győri fürdő történetének bemutatása sem (lévén, hogy Győr adott otthont a rendezvénynek). A hallgatóság megtudhatta, hogy már 1930-ban a Hajós Alfréd első olimpiai bajnokunk által tervezett strandon például vízilabdázhattak a vendégek. A fürdő vízi élményparkjának fejlesztése, tervezése napjainkban zajlik a Modern Városok Program keretein belül. A 10 milliárd Ft támogatással készülő tematikus vízi élménypark várhatóan 2020–2021-ben nyitja meg (addig is működő) kapuit. Kuriózumként említésre került a leendő 30 méter magas, óriási szódásszifon (Jedlik Ányos feltaláló találmánya), ahonnan a csúszdák indulnak majd, és ahová üveg panorámalift vezet majd fel, kiemelve a strand festői környezetét is.

Mindezek után szóba került, hogy hogyan lehet a „közfürdőket” a XXI. század modern egészségturisztikai központjaivá tenni, ehhez milyen feladatok állnak előttünk a jövőben.

A szekcióülésen résztvevők nagyon aktívak voltak, a Makóról, Budapestről, Egerből, Székesfehérvárról és máshonnan érkezettek elmondták saját gondolataikat, problémáikat. Érdeklődő kérdéseket tettek fel vizeink visszasajtolásával, vagy a jövőbeni turisztikai fejlesztésekkel kapcsolatban. A hozzászólók kiemelték a helyi értékek megőrzésének fontosságát és beillesztését a turizmus körforgásába.

Végezetül, előadóként érdeklődve figyeltem e nagy „honismereti család” működését és irigylve tapasztaltam a több évtizedes barátságokat. Bízom abban, hogy a mi nemzedékünk is képes lesz hasonló összefogásra!

További sok sikert kívánok munkájukhoz, életszeretetükhöz és az értékek megóvásáért való törekvésükhöz!

Kovacsics Imre
szekcióvezető

A kiegyezés és a dualizmus kora Kárpát-medencei művelődéstörténeti vetélkedő

Beszámoló a Honismereti Szövetség Kárpát-medencei vetélkedőjéről

2017 szeptemberében a Honismereti Szövetség országos elnöksége meghirdette *A kiegyezés és a dualizmus kora* Kárpát-medencei művelődéstörténeti vetélkedőt a 14–18 éves korosztályba tartozó középiskolás csapatok számára. Fő célkitűzése a nemzeti történelem fontos időszakának és a korszak kultúrtörténeti jellemzőinek megismertetése volt az osztrák–magyar kiegyezés 150. évfordulója alkalmából. A felhívás egy kutatásra és forrásfeldolgozásra épülő, izgalmas háromfordulós vetélkedőre invitálta a diákokat. A szövetség Pedagógiai Munkabizottságának tagjai Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna szakmai projektvezető irányításával szervezték meg és bonyolították le a versenyt, a Bartha Éva titkár asszony által az NKA-hoz írt sikeres pályázat biztosította a pénzügyi hátteret. A megyei egyesületek vezetői – e-mailben vagy személyesen – eljuttatták a felhívást és a jelentkezési lapot megyéjük városainak több középiskolájába, bízva személyes kapcsolataik gyarapodásában a fiatalabb generációk körében is. A határon túli kapcsolatok révén a Felvidék, a Partium, Erdély, a Székelyföld, a Délvidék iskoláiba is eljutott a vetélkedő híre. A Honismereti Szövetség honlapjára (<https://honismeret.hu>) is felkerült a felhívás.

Mindezek eredményeképpen 12 magyarországi megye 16 településéről 20 iskola 33 csapata, rajtuk kívül Szlovákiából 1, Szerbiából 2 város 3 csapata, Románia területéről pedig 8 város 10 iskolájának 14 csapata jelentkezett. Összesen 51 háromfős csapat jelezte 2017. november 10-ig részvételi szándékát a háromfordulós kreatív versenyen.

A verseny ismeretanyagát, a felkészüléshez felhasználható szakirodalmat a versenybizottság az esélyegyenlőség érdekében interneten is elérhető anyagokból állította össze, amelynek listáját valamennyi csapat és felkészítő tanár a jelentkezési lapján megadott e-mail címére kapta meg. A háromfordulós vetélkedő a megadott szakirodalomra épült, valamint igényelte a diákok kreativitását is.

Az I. fordulóban 3 feladatot kellett teljesíteni, mindhárom a kiegyezés és a dualizmus kora emlékeinek feltárására irányuló kutatómunkát igényelt a csapatok lakóhelyén vagy annak környékén.

A vetélkedő résztvevői
(Debreczeni-Droppán Béla felvétele)

Az 1. feladat: egy emlékhelyről saját készítésű fénykép beküldése. Ez lehetett épület, szobor, emlékmű, sírhely, emléktábla stb. A képaláírás tartalmazta az emlékhely megnevezését és pár mondatos leírást alkotóiról, keletkezésének körülményeiről, helyi jelentőségéről.

A 2. feladat: a kiegyezéshez vagy a dualizmus időszakához kapcsolódó helyi forrás keresése és feldolgozása. Ez lehetett fotó, tárgyról készült fénykép, írásos szöveg, pl. alapítólevél, újságcikk, helytörténeti, családi dokumentum, levél, képeslap, feljegyzés, visszaemlékezés, családi történet rögzítése. A forrás ismertetése maximum 1500 karakter terjedelmű lehetett.

A 3. feladat: PowerPoint készítése 10–15 diakép terjedelemben településük dualizmus kori helytörténetéről. 2017. december 10-ig kellett beküldeniük munkáikat e-mailben.

A csapatok többsége igen értékes, mutatós anyagokat készített, munkájuk eredményeit érdemes lenne interaktív kiállítás formájában közkinccsá tenni.

Az 1. forduló feladatait beküldő csapatok karácsony előtt e-mailben kapták meg a II. forduló írásbeli feladatsorát, amelyet az interneten elérhető szakirodalom alapján 2018. január 23-ig megoldva, kinyomtatva, postai úton küldtek vissza a Honismereti Szövetség címére.

A II. forduló feladatsora komplexen és változatos feladattípusokkal kívánta mérni a diákok szakmai tudását a dualizmus koráról. Élvezetes feladatok tették próbára a csapatokat: karikatúraelemzés, mi történt, igaz – hamis, kire mondták – miért, keresztretjvény, kakukktójas, táblázatelemzés, forrásrészletek, műalkotások felismerése, értelmezések, idézetek párosítása stb. A kutatás a szakirodalomban eredményes volt, a döntőbe jutott csapatok 84% és 95% közötti teljesítményeket produkáltak, több helyen 1–2 pont különbségű szoros eredmény alakult ki.

Az értesítést a döntőbe jutásról és az előzetes felkészülést igénylő feladatokról 12 csapat kapta meg 2018. február 16-án. Öt hét állt rendelkezésükre, hogy felkészüljenek a számukra megadott témából egy 4 perces jelenet előadására, amelyhez előzetesen – március 10-ig – forgatókönyvet is kellett beküldeniük a zsűri számára.

2018. március 25-én került sor a Honismereti Szövetség *A kiegyezés és a dualizmus kora* című Kárpát-medencei középiskolai művelődéstörténeti vetélkedőjének döntőjére a Magyar Nemzeti Múzeum Dísztermében, amelyben a dualizmus nagy része alatt az országgyűlés felsőháza ülésezett. A döntőbe jutott 12 csapattól 7 magyarországi, 5 pedig határon túli középiskolákból érkezett.

A *Himnusz* eléneklése után Mészáros Rebeka, a Honismereti Szövetség Ifjúsági Tagozatának tagja, egyetemi hallgató adta elő egy ismeretlen szerzőnek 1901 körül írott, *Deák Ferenc* című versét. Ezt követően Végső István, a szövetség titkára olvasta fel Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár köszöntőjét, majd Debreczeni-Droppán Béla, a Szövetség elnöke köszöntötte a diákokat és felkészítő tanáraikat, valamint a vendégeket és a szervezőket. A döntőt az egész versenyt megszervező Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna (Makó), a Honismereti Szövetség Pedagógiai Munkabizottságának tagja vezette le, aki bemutatva a II. forduló és a döntő feladatainak elkészítését és a megoldások értékelését végző kollégáit: Titkos Sándornét (Miskolc), Rásky Mihálynét (Felsőörs), Ormos Zsuzsannát (Hódmezővásárhely), Nagy Éva Ritát (Budapest), Vereckei Andrást (Esztergom). Urban-csok Zsolt (Makó) és Zeitler Ádám (Makó) nemcsak feladatírók voltak, hanem a döntő játékezői is. A vetélkedő feladatait bíráló és pontozó zsűri igazi szaktekintélyekből állt: dr. Csorba László (a zsűri elnöke) történész, egyetemi tanár, dr. Fónagy Zoltán történész, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa és dr. Marjanucz László

történész, a Szegedi Tudományegyetem Modernkori Magyar Történelem Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

Az izgalmas döntő vetélkedésen változatos, játékos, a dualizmus korának minden kultúrtörténeti területét érintő feladatok (totó, zenefelismerés, képkirakás, 7 részfeladatból álló ki mit tud, művészek és alkotásaik, a kor kiemelkedő politikusainak felismerése életútjukról szóló információk alapján) megoldásával bizonyították tudásukat a csapatok. A versenyt záró feladatként a csapatok egy-egy – a korszak jelentős eseményéhez kapcsolódó

– kosztümös jelenetet is előadtak, aminek célja az volt, hogy a kiegyezéstől a dualizmus korán át az I. világháborút lezáró békéig átfogó „élőképpel” elevenítsék fel a magyar történelemnek ezt a jelentős időszakát.

A nagy sikerű történelmi „tablóval” befejeződött a döntő és a diákok számára 5 hónapon át tartó vetélkedése, amelyen a következő végeredmény született.

I. Kassa/Szlovákia, Márai Sándor Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium. Csapattagok: Hrcka Alexandra, Faber Levente, Gabera Erik. Felkészítő tanár: Spišák Veronika.

II. Szekszárd/Garay János Gimnázium 1. csapata. Csapattagok: Gujás Enikő, Németh Gréta, Vecsei Vivien. Felkészítő tanár: dr. Gesztesi Enikő.

III. Makó/József Attila Gimnázium. Csapattagok: Inokai Máté, Kurusa Anna, Molnár Bettina. Felkészítő tanár: Varga Bálint.

IV. Nagyvárad/Románia, Mihai Eminescu Főgimnázium. Csapattagok: Kelemen Lilla Kornélia, Sebestyén Margaréta Zsanett, Visky Mirjám. Felkészítő tanár: Fazakas Gábor.

V. Zenta/Szerbia, Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium és Kollégium. Csapattagok: Gubik Laura, Kratok Gyula, Szabó Imre. Felkészítő tanár: Basa György.

VI. Szeged/Dugonics András Piarista Gimnázium és Kollégium. Csapattagok: Bali Erika, Miklós Ádám Pál, Odrobina András. Felkészítő tanár: Károlyi Attila.

A további helyeken a következő csapatok végeztek.

*Munkában a zsűri,
Marjanucz László, Csorba László és Fónagy Zoltán
(Debreczeni-Droppán Béla felvétele)*

*Az első helyezett csapat, a kassai Márai Sándor
Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium diákjai
(Debreczeni-Droppán Béla felvétele)*

- VII. A Szekszárd/Garay János Gimnázium 2. csapata.
- VIII. A Dunaújváros/Széchenyi István Gimnázium és Kollégium 2. csapata.
- IX. A Sopron/Széchenyi István Gimnázium 1. csapata.
- X. A Sepsiszentgyörgy/Románia, Székely Mikó Kollégium 2. csapata.
- XI. A Székelyudvarhely/Románia, Benedek Elek Pedagógiai Líceum csapata.
- XII. A Miskolc/Fáy András Görögkatolikus Közgazdasági Szakgimnázium csapata.

Az első három helyen végzett csapat nyert résztvételt a háromnapos kirándulásra, majd végül a lemondások után a szekszárdi, a nagyváradai és a szegedi csapat utazott el Budapest, Sopron, Bécs és Pozsony történelmi nevezetességeinek megtekintésére, a további helyezettek pedig ott lehetnek majd idén augusztusban a Szigetváron megrendezendő Országos Ifjúsági Honismereti Akadémián. Valamennyi döntőbe jutott csapat a Magyar Nemzeti Múzeum értékes kiadványait és a megyei honismereti egyesületek által felajánlott könyveket kapott. A fődíjakat, a díszokleveleket és a vendéglátást a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma biztosította.

Elismerés illeti a verseny résztvevőit, szervezőit, minden segítő munkatársat, kiemelten Bartha Éva, Debreczeni-Droppán Béla, Forróné Virág Zsuzsa (Esztergom) és Végső István titkár szervezést segítő munkáját, akik nélkül az élményszerű, nemes vetélkedő döntője és a szép kirándulás nem valósult volna meg. Köszönet mindazoknak, akik fáradoztak azért, hogy a fiatalok jobban megismerjék múltunkat, ezáltal mélyebben kötődjenek hozzá.

Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna

Államtitkári köszöntő*

Tisztelt Elnök Úr! Kedves Résztvevő Diákok és Pedagógusok!

Tisztelettel köszöntöm Mindnyájukat *A kiegyezés és a dualizmus kora* című vetélkedőn. Lackfi János írja egyik művében: „*a magyarok évszázadokon keresztül hozzászoktak, hogy szépen haljanak meg hazájukért, így sokszor nem jut eszükbe az az egyszerű ötlet, hogy élni is lehetne érte.*” Vannak azonban a magyar történelemben olyan korszakok, amikor mégis eszünkbe jutott. A kiegyezés és a dualizmus egy olyan időszak a magyar múltnak, amikor nem a csatáké, hanem az építkezésé volt a főszerep. Az a küzdelem, amely éppen innen, a Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőjéről indult el 1848. március 15-én, nem szenvedett végső vereséget Világosnál. Más eszközökkel és más formában, de folytatódott és győzelmet aratott a kiegyezést követően: hazánk a kor virágzó európai országává vált, amelynek csodájára járt az egész világ.

Azzal, hogy a kiegyezés 150. évfordulóján a Honismereti Szövetség meghirdette ezt a vetélkedőt, nemcsak egy korszak felelevenítéséhez járult hozzá, hanem annak üzenetét is felélesztette. Hosszú volt az az út, amely a csapatokat a mai döntőig vezette. Az elmúlt hónapok során a résztvevők egyszerre ismerhették meg a kor szereplőit és azt a különleges összefogást, amelynek köszönhetően vitáikon túllépve együtt tudtak dolgozni Magyarországot felemelkedéséért. Ha a jövő generáció számára ilyen példaképeket adunk, akkor elmondhatjuk, hogy hazánk sorsa jó kezekben van.

* A Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkárnak levele a vetélkedő szervezőihez és résztvevőihez.

A

Ezúton szeretném megköszönni a Honismereti Szövetségnek, külön pedig Elnök Úrnak, hogy a dualizmus szellemiségét felélesztve, ma a történelmi Magyarország magyar közösségei mérhetik össze tudásukat. Bízom benne, hogy a közös történelmünk megismerése arra sarkallja majd a jövő ma még versenyzőként jelenlévő véleményformálóit, hogy együtt írják azt tovább.

Kedves Diákok!

Biztos vagyok benne, hogy az elmúlt napokban sokat készültetek erre a mai a napra. Kívánom, hogy a dualizmus korszakához méltó, nemes küzdelemben legyen részetek, ahol a józan vitaké és az együttgondolkodásé a főszerep. Kérlek ugyanakkor benneteket, hogy megszerzett tudásotokat ne csak a mai versenyen kamatoztassátok: a századforduló nagy gondolkodóinak példáját követve Ti is legyetek építői közösségeteknek!

Budapest. 2018. március 23.

Potápi Árpád János

„A hely, ahol élünk”

Országos helyismereti szakmai konferencia

A Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiumához benyújtott pályázatában a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár (VMK) 2018. március 5-én vállalta, hogy országos helyismereti konferenciát szervez *A hely, ahol élünk* címmel szakembereknek és érdeklődőknek. A Nemzeti Kulturális Alap támogatásával megvalósult, „Örökségünk: a múlt és a jövő találkozása” mottóval rendezett szakmai találkozón Vasné Borsos Beáta Báborka, a könyvtár igazgatója köszöntötte a vendégeket, majd dr. Cser-Palkovics András, Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármestere nyitotta meg az egész napos rendezvényt. Köszöntőjében hangsúlyozta a könyvtárnak a kulturális életben, a közösségformálásban betöltött szerepét, kiemelte a helyismeret és a helyismerettel foglalkozó szakemberek munkájának jelentőségét. Beszédében utalt arra, hogy a rendezvény a Vörösmarty Mihály Könyvtár fennállásának 125. évfordulójához is kapcsolódik, hiszen 1893-ban született meg Székesfehérváron a közkönyvtár gondolata, amikor megrendelték Jókai Mór műveinek nemzeti díszkiadását.

A szakmai nap létrejöttéről és rövid tematikájáról Szőnyegi Hajnalka, a VMK Helyismereti és Digitalizációs Csoportjának a vezetője tájékoztatta a résztvevőket. A konferencia szakmai támogatója a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete volt.

A konferencia első részében a 125 éves Vörösmarty Mihály Könyvtár történetéről hangzott el két előadás. Elsőként a húsz évig Székesfehérváron dolgozó Kégli Ferenc bibliográfus, az OSZK nyugdíjas könyvtárosa tartott előadást *A könyvtár, ahol éltem* címmel. Felelevenítette a Jókai-jubileum alkalmából megvásárolt 100 kötetes nemzeti díszkiadás történetét. Mesélt arról, hogy kezdetben a városi tisztviselők könyvtáraként működött az intézmény, majd Csitáry G. Emil városvezetése idején, 1931 után városi közkönyvtárrá nyilvánították, megyei könyvtárrá 1952. augusztus 19-én vált. Szőnyegi Hajnalka *Pillanatképek könyvtárunk életéből – Ízelítő egy készülő albumból* címmel tartott vetítéssel egybekötött előadást. Könyvtárunk egy gazdag, tízezer darabos fotógyűjteménnyel rendelkezik, amelynek közel

egynegyede az intézmény épületeit, a könyvtári munkahelyeket, a rendezvényeket örökíti meg. Az alapítás jubileumára készülő fotóalbumhoz ebből az anyagból válogattak. A fotókat az intézményben hosszú ideig dolgozó kollégák érdekes történetekkel egészítették ki.

A szakmai nap második részében a XXI. századi helyismereti munkához kapcsolódóan hallgathattunk meg öt előadást. Demeter Zsófia történész, a Szent István Király Múzeum nyugalmazott igazgatója a *Helytörténeti fórumok eredményei az értékörzésben* címmel tartott előadást. A Fejér megyei honismereti, helytörténeti munka kezdeteiről, jeles személyiségeiről szólt, majd az évtizedeken keresztül zajló középiskolás honismereti táborok történetét elevenítette fel, amelyeket Lukács Lászlóval közösen szerveztek a megye nagyobb településein. A Vörösmarty Mihály Könyvtárban folyó helyismereti munkáról először Farkas Edit helyismereti könyvtáros beszélt. A *Fejér megyei gyűjteményre épülő honlapunk, és adatbázisaink bemutatása* című előadásában a 2016 óta működő honlap felépítésével, tartalmával ismertette meg a hallgatókat. Hajdu Hajnalka *Elkezdtük... – Digitalizálunk* címmel a könyvtárunkban folyó digitalizálási tevékenységről tartott ismertetőt. A szolgáltatások közül a digitalizált képeslapgyűjteményt és a digitalizált lapkivágatok online katalóguson keresztül történő közzétételét emelte ki. Mennyeiné Várszegi Judit, az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének elnöke előadásában elsősorban a kistépülési könyvtárakban dolgozó helyismereti szemléletű könyvtárosok számára gyűjtötte össze a helyismereti információval, könyvtári helyismereti tevékenységgel kapcsolatos tudnivalókat, de az áttekintés mindannyiunk számára hasznos volt. Fogalmakat tisztázott, munkafolyamatokat vett sorra, a helyi együttműködés fontosságát hangsúlyozta az eredményesség érdekében. Minden dokumentumot, tevékenységi formát helyi, Fejér megyei példával illusztrált. Sándor Tibor, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének vezetője *Helyismeret online – A gyűjtés, a megosztás és a közösségfejlesztés lehetőségei az interneten* címmel tartott előadást. Hangsúlyozta, hogy a mai technikai adottságok mellett nem érdemes és nem is lehetséges mindenáron „saját” gyűjteményre törekedni. A hallgatók figyelmébe ajánlotta többek között az Europeana adatbázisból letölthető térképeket, metszeteket, a Topotéka program fotógyűjteményét, családtörténeti kutatáshoz a Family-Search adatbázist. Szerinte a helyi közösségek bevonhatók és bevonandók gyűjteményünk, pl. a fotóanyag feldolgozásába, de ehhez megfelelő webes felületet kell kialakítani.

A program záró részében saját településükön kiemelkedő helyismereti munkát végző személyek, közösségek mutatkoztak be. Elsőként Gajdó Ágnes újságíró, szerkesztő *Értékeljük értékeinket! – Helytörténeti kutatás Ráckeresztúron* című előadását hallhattuk. Személyes hangú bevezetőjéből megtudhattuk, hogy nagymamája példája vitte közel a helyismerethez, helytörténethez. Elmesélte, hogy amikor jelenlegi lakóhelyére költözött, senkit sem ismert, ma már azonban személyes emlékeiket bízzák rá az emberek. Vetítésében bemutatta a ráckeresztúri értéktárban már jelenleg megtalálható épületeket, eseményeket, szobrokat, könyveket, és előadásából megtudhattuk azt is, melyek azok a helyi értékek, amelyek értéktárba történő felvételét most fogják javasolni.

A konferencia zárásaként Czöndör Mihályné a Pusztaszabolcsi Hagyományörző és Hagyományteremtő Alapítvány képviselőjeként *Kell egy csapat, kell egy hely... – Helytörténet Pusztaszabolcson* címmel tartott előadást. Megtudtuk, hogy a pusztaszabolcsiak összefogása példaértékű, az önkormányzat, a városlakók közösen dolgoznak azért, hogy a település hagyományai, értékei ne merüljenek feledésbe. Alapítványuk különböző foglalkozások, pl. családfakutatás, „Hungaricum” játszóház mellett tapasztalatcserére épülő *Látóutakat* szervez. Kiemelte, hogy 1997-ben kezdték el a Pusztaszabolcs történetéhez kapcsolódó Pusztaszabolcsi Füzetek sorozatuk kiadását, amelyet pályázati pénzből jelentetnek meg.

A konferencia társzervezője az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete volt. A szervezet tagjai közül többen előadóként vettek részt a rendezvényen, sokan (Tatabányától Szolnokig) a hallgatóság soraiban foglaltak helyet. Meghívtuk a Fejér Megyei Honismereti Egyesület tagjait is, akik szintén szép számban képviseltették magukat. Több kistéleplési helyismereti, helytörténeti kör, szakkör tagjai is részt vettek az eseményen. Fejér megye településeinek könyvtárosai, könyvtárunk nyugdíjas könyvtárosai is kaptak meghívót az eseményre. A környező megyék, városok könyvtáraiból is érkeztek kollégák: Veszprém, Várpalota, Siófok, Kaposvár, Budapest, Szentendre, Baja, Isaszeg, Érd, Gyál, Gödöllő könyvtáraiból. A rendezvényen összesen 95 fő vett részt.

A konferenciával részben könyvtárunk fennállásának 125. évfordulójáról emlékeztünk meg, másrészt bemutattuk az érdeklődőknek a helyismereti csoportban zajló munkát, amelyben az utóbbi években jelentős változás történt. 2016 óta a Helyismereti és Digitalizációs Csoportnak külön honlapja van, ahová összegyűjtöttük a korábban szétszórta megtalálható helyismereti tartalmakat és elkezdtük a digitalizálást. Megyénkben sok településen kimagasló színvonalon folyik a helyismereti munka, ebből is bemutattunk egy kis ízelítőt gondolatébresztőként.

A helyismeretről nem lehet eleget beszélni, mert nagyon fontos a hely ismerete ahhoz, hogy az emberekben kötődés alakuljon ki lakóhelyük iránt. A konferencia kitűnő alkalom arra, hogy a jó példákat, gondolatindító ötleteket hasznosítani tudjuk a mindennapi munkánkban.

Hajdu Hajnalka–Szönyegi Hajnalka

Egy kis falu nagy napja

Újra avatott emlékmű és kert a csékúti első világháborús hősöknek¹

1924. október 11-én a Magyar Királyi Belügyminisztérium felhívására szerte az országban, ezres nagyságrendben emeltek emlékműveket a Nagy Háborúban elesett hősök emlékére.

Csékúton 1934. augusztus 5-én avatták fel a közadakozásból készült emlékművet. Az almádi vörösköböl kialakított alkotáson egy márványtábla őrizte a 21 hősi halott nevét. A falu lakói által csak Hősök kertjének nevezett kis téren 21 jelképes sirhantot emeltek. Fejfa gyanánt egy alacsony fa oszlopon, zománczott táblákon olvashattuk az elesett hősök neveit. Minden sirhalomra egy fenyőfát ültettek a hozzátartozók.

Ez a tér egészen 1946-ig állami ünnepek színhelye volt. Itt történtek a megemlékezések. Az azóta eltelt időben, egészen a rendszerváltásig nem volt tanácsos, mondhatni tilos volt itt ünnepelni. A fenyőfák közben óriássá nőttek és megjelentek az oda nem illő növények. A fejfák oszlopai az enyészeté lettek.

A rendszerváltás után, még eme áldatlan állapotok ellenére is rövid, bensőséges Hősök Napi ünnepeket tartott a Civil Fórum Padragkútért Egyesület.

¹ A szerző a *Honismeret* 2014. 4. és 2016. 2. számában mutatta be a kis bakonyi volt bányászfaluban, Csékúton (ma Ajka-Padragkút) a település mai és elszármazott lakóinak összefogásából készült emlékjeletet. *A szerk.*

2017-ben az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság támogatásával sikerült a Hősök Kertjének felújítását megvalósítani. Az általuk kiírt pályázatra a Cséki Baráti Kör és a Bányász Kulturális egyesület összefogásával jelentkeztünk be. A pályázathoz szükséges önrészt 44 cséki lakópolgár – ide értendők az elszármazottak is – rövid pár nap alatt összeadta.

A pályázatunk nyert és a felújítási munkák elkezdődtek. Az elvégzett munkák részletes tagolásától eltekintve a főbb tevékenységek ismertetése talán nem érdektelen: teljes egészében kitisztítottuk az elöregedett fáktól és növényzettől a területet; régi formájában építettük újjá a kerítést; restauráltuk az emlékművet; felvésettünk a 21 mellé még öt nevet (azoknak a hősi halott katonáknak a neveit, akiket Domján János ajkai helytörténet- és családfakutató azonosított be az utóbbi időkben megjelent katonai veszteséglistákból); tölgyfából készítettünk 26 darab, művész által faragott kopjafát, a zománcozott táblákra újra felkerültek a hősök nevei.

A helyi lakosság, a Cséki Baráti Kör tagjai, sőt, még a padragi Retro Klub tagjai is segítettek a szakmunkát nem igénylő tevékenységek elvégzésében. Így kerülhetett azután sor 2018. április 28-án egy katonai tiszteletadással történt újjáavatási ünnepségre. Az emlékmű előtt korhű egyenruhában fegyveres díszőrséget álltak a tapolcai Honvéd Kulturális Egyesület tagjai. Az ünnepség az emlékmű történetének e cikk szerzője általi ismertetésével kezdődött. Egy 1915-ben írt verset hallottunk Kaszás Erika tanuló előadásában. Minden elhunyt katona életútját röviden Hangodi László történész, főmuzeológus ismertette. Az emlékművet dr. Gazdag Miklós és Erdélyi Tibor leplezték le. Mindketten már elszármazottak, de cséki gyökerekkel rendelkező lakópolgárok. A hősi halottakhoz is rokoni szállal kötődnek. A leplezett emlékművet három egyház lelkészei áldották meg. A talapzatra katonai közreműködéssel tíz koszorút helyeztek el honvédségi, társadalmi és civil szervezetek. Az újjáavatás zárásaként meghatározható mozzanat következett. A huszonhat név felolvasása alatt a kopjafák előtti csövekbe a még fellelt családtagok, valamint ismerősök, kisdíjakok egy-egy szál nemzeti szín szalaggal átkötött sárga rózsát állítottak. Az ünnepség alatti zenei aláfestést a Magyar Honvédség Légierő Zenekara szolgáltatta.

A kopjafák a sárga rózsákkal
(Kaufmann-né Géczi Beáta felvétele)

Kis falunk nagy napjának értékelésére álljon itt egy rövid idézet Somfai Balázs nyugdíjas főlevéltárosnak, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület alelnökének e sorok írójához küldött leveléből: „Kedves Gyuri. Örömmel vegyes meghatottsággal köszönöm meg a remek képeket. Valóban meghatározó volt az egész ünnepség. Talán nem tévedek nagyot, ha megállapítom, szinte az egész falu népe kivonult a megemlékezésre. Csöndben, türelemmel és az emlékezéstől megérintve állta végig az aktust. És fiatalok is akadtak közöttük! Külön értéke a történeteknek, hogy – amint magam mint »vidéki« láthattam – akármennyire szétzilálta a mai bolond világ az emberiséget,

maradt mégis esélye annak, hogy összejöjjenek az emberek egyszer-egyszer, ha ész, szív és akarat ezt diktálja nekik. Gondolom, volt, aki az embertömeget is fotografálta. Szóval még mindig létezik a közösségi szolidaritás – csak legyen, aki jó szervezéssel kiváltja ezt. Itt ezek szerint volt ilyen ember, sőt, több is. Csékút (Ajka-Padragkút) megmutatta. Köszönet érte! Őszinte tisztelettel, barátsággal köszönt: S. Balázs. Veszprém, 2018. május, 4.”

Varga György

Hogya György veszprémi helytörténeti kutató 95 éves

Nem csak a városban, hanem a megyében is ő a legidősebb olyan helytörténeti kutató és író, aki napjainkban is aktív, dolgozik az újabb kötete kéziratán. A mindig újabb megírandó témák iránti érdeklődésének eredményei tanulmányok, könyvek sokasága. Ezekkel olyan életművet alkotott, amellyel ott van azoknak a helytörténészeknek a sorában, akik szakmai hitelességgel írták meg Veszprém története több időszakának eseményeit, jelentős személyiségeinek munkásságát.

Rendhagyó az ő életútja éppúgy, mint sok más kortársáé, akik a XX. században nem csak a foglalkozásukra, a hivatásukra készültek fel, hanem arra a szellemi munkára is, amellyel a saját érdeklődésük kiteljesedése lehetőségét találták meg a várostörténet-kutatásban. A mindenki „*Gyuri bácsija*” (önmaga szerinti megnevezéssel „*az öreg Hogya*”) e hosszú élete első felében munkájának, hivatásának élt, s csak a '60-as évek végétől kezdett foglalkozni szülőhelyéhez, majd a munkahelyéhez, a veszprémi kórházhoz szorosabban-tágabban kapcsolódó egészségügy-történeti és más témák kutatásával és ezek eredményeinek megírásával.

Az ő rendhagyó életútja az Osztrák–Magyar Monarchia romjain létrejött Csehszlovákiában, a Bodrogköz Királyhelmecec nevű kisvárosában kezdődött 1923. július 23-án. Elemi népiskolai és polgári iskolai tanulmányait (ez utóbbit 1934–1938 között) Királyhelmececen végezte el. 1940-től 1983-ban történt nyugdíjazásáig az egészségügyben dolgozott. E munkaköre alapozta meg az egészségügy története iránti érdeklődését. 1940–1942 között betegfelvételező volt Ungváron a Magyar Királyi Állami Kórházban, 1943–1944-ben díjnok a veszprémi, majd (rövid ideig) 1944-ben a pécsi gyermekmenhelyen. 1944-től katonai szolgálatot teljesített, 1945–1946-ban amerikai hadifogságban volt, 1947–1948-ban Budapesten, az Üllői úti gyermekmenhelyen irodatiszti munkakörben dolgozott. 1948-ban lett Veszprém polgára. 1950-ig a gyermekmenhelyen kapott munkát, s ez idő alatt az Egészségügyi Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének titkára volt. 1950-től a megyei gyermekkórházban lett gazdaságvezető-helyettes. 1977–1983 között a megyei kórház tűzvédelmi főelőadója volt. A két kórházban végzett munkáját 1980-ban a *Veszprém Megyéért* arany, 1981-ben a *Tűzbiztonsági Érem* arany fokozata, 1983-ban a *Kiváló Munkáért* kitüntetésekkel jutalmazták.

Hogya György

Helytörténeti érdeklődése megalapozásában jelentős szerepe volt a polgári iskolai tanulmányai idején plébánosként működő Mécs László költőnek. Királyhelmece történelmi múltjának számos eseménye egész életében motiváló tényezőt jelentett számára, olyannyira, hogy vissza-visszalátogatott nem csak a kisváros őt meghihető történelmi emlékei, hanem az ott élő rokonai meglátogatása miatt is. Első tanulmánya is e helyhez és a környékéhez kötődött. 1969-ben, a település (első írott emléke alapján) fennállása 700. évfordulójára a *Parasztmozgalmak a Bodroglóközben* című írásával járult hozzá az emlékünnepehez.

Helytörténet-kutatási alapismereteit az 1972-től szerveződött veszprémi Üzemtörténeti Klub működése, ennek programjai, előadásai, szakmai megbeszélései és önképzése alapján sajátította el olyan széles körű módszertani kultúrával, amely alapján munkái a lektorai szerint kiemelkedő színvonalúak. A klub pályázatain 1979-ben harmadik díjat kapott *A veszprémi mentőállomás és a veszprémi vérellátó állomás rövid története*, majd 1981-ben kiemelt első díjat a *150 éves a veszprémi kórház* című munkájáért. Először lapok, folyóiratok közölték rövidebb-hosszabb írásait, majd 1976-tól máig tartóan jelennek meg önálló kötetei, amely sorban az első a *25 év tükrében a Veszprém megyei Gyermekkórház* című volt.

Hivatali munkája során számos olyan egészségügy-történeti, gyógyászati, orvoslási relikviával találkozott a kórház raktáraiban és más helyiségeiben, amelyeknek már nem volt használati értékük. Ezeket összegyűjtötte, és belőlük a kórház egyik emeleti folyosóján kiállítást rendezett. Ennek sikere ösztönözte arra, hogy az egykori dolgozók eszközeirelikiáit, dokumentumait is gyűjtse, ekkor már céltudatosan: az írásai (pályázatai, tanulmányai, könyvei) témáihoz kapcsolódóan. Számos olyan eszköz és dokumentum őrződött meg általa, amelyek kihullottak volna az idő rostáján. Ezek mára a megyei egészségügy, az orvoslástörténet szinte pótolhatatlan együttesévé váltak. (Az egészségügyi kiállítások rendezésének évei: 1975, 1978, 1980, 1985; katonai témájú: 1988.)

Mára jelentős, közel húszezer kötetes saját könyvtára folyamatosan gyarapodott a számára szükséges szakmunkákkal, s gyakran kutatott a megyei könyvtárban, a megyei levéltárban, Budapesten a szakkönyvtárakban és a szaklevéltárakban is. Számára fontosak voltak azok a személyek, akik saját munkájuk, beosztásuk alapján váltak adatközlökké, mert (többször dokumentumokkal megerősített) elbeszéléseik hiteles adalékot jelentettek a munkáihoz.

Munkahelye alapján természetesnek tartható, hogy könyvei többsége egészségügy-történeti vonatkozású. Ezek egy része intézménytörténet témájú (gyermekkórház, tábori kórház, művese- és vérellátó-állomás, városi és megyei kórház, városi fertőtlenítő, tüdőbeteg-gondozó, koraszülöttosztály, patikatörténet stb.), más részük az egészségügy területén dolgozottak/dolgozók (kórházigazgatók, főorvosok, id. és ifj. Csolnoky Ferenc stb.) életútjának bemutatása.

Az egészségügy-történeti könyvei mellett számos más témájú mű megírására is vállalkozott, mindig megtalálta azt a szakmai fogalmi apparátust, amellyel szövegeit szakszerűvé, ugyanakkor olvasmányos stílusúvá tette. Ez utóbbiak egy része saját érdeklődési körébe tartozik, néhány másnál viszont külső forrás (megrendelő, ösztönző) fedezhető fel. Néhány könyvtéma ezek közül: a Georgi könyvkötődinasztia, a veszprémi tűzoltóság története (tűzvédelmi főelőadóként ez szinte „szakmai, munkaköri kötelezettségeként” tartható számon), a város temetőinek története, a város polgármesterei és tanácselnökei, a város díszpolgárai és városi kitüntetettjei, cigányprímások és szórakozóhelyek, örömlányok és bordélyházak városunkban, a helyőrségi klub története). S ha mindezekhez hozzávesszük jelentősebb tanulmányainak címjegyzékét, még színesebb, változatosabb tartalmú publikációs listával találkozhatunk. (Pl. a fertőtlenítés száz éve, szerzetes tábori lelkész élete,

a koraszülöttsztyály múltja, a gyermekvédelem kilenc évtizede, az állatkórház története, Véniss Sándor tűzoltóparancsnok kálváriája, a csecsemőotthon története, a sintérház stb.)

Kórházigazgató-főorvosi kutatása eredményeként döntött úgy a megyei kórház vezetése, hogy az intézmény névadójának választják ifj. Csolnoky Ferencet, és róla elnevezett díjat alapítanak. Ugyancsak érdemének tartható az 1848–1849-es szabadságharc helyi résztvevői síremlékeinek felkutatása, életrajzi adataik elsőként történt összegyűjtése. (Az őket bemutató könyvből mindegyik veszprémi iskolához eljuttatott néhány példányt.) Ösztönzője volt több általa kutatott személyiség emléktáblája állításának.

Tiszteletére (egy, a helytörténeti kutatókat bemutató sorozatban) 2001-ben életmű-kiállítást szervezett a megyei könyvtár, amelyen számos kutatótársa és érdeklődő ismerhette meg nemcsak az életútját, hanem az általa készített könyveket, tanulmányokat, fotódokumentációit és a róla szóló, vele kapcsolatos írásokat is.

Bár magányos alkotó (sohasem volt társszerzője), ennek ellenére közösségi ember, aki alapító tagja volt a Laczkó Dezső Múzeum Baráti körének, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesületnek, és tagja lett a Csolnoky Ferenc Emlékbizottságnak.

Nyugdíjazása után is több kitüntetést kapott (*Honismereti Emléklap*, 1993; *Csolnoky Ferenc-émlékérem*, 1993; *Veszprém városért arany*, 1993; *Pro Urbe Díj*, 1999), és mint korábban, az utóbbi két évtizedben is számos írás mutatta be munkásságát. Legutóbbi könyve, *A veszprémi patikák története* 2017-ben jelent meg, és már készül a következő, amely a jeruzsálem-hegyi járványkórház 1831-től, a nagy kolerajárványtól kezdődött és száz éven át tartott (többször időszakos) működését mutatja majd be.

Hogya Györgynek 95. születésnapján a *Honismeret* olvasói nevében is jó egészségben eltöltendő további sikeres alkotó éveket kívánunk!

Tölgyesi József

In memoriam

Elhunyt Szilárdfy Zoltán művészettörténész, címzetes esperes

2017. december 20-án, nyolcvanéves korában elhunyt Szilárdfy Zoltán székesfehérvári egyházmegyes pap, nyugalmazott plébános, művészettörténész.

Szilárdfy Zoltán római katolikus áldozópap, *Henszlmann-* és *Fraknói Vilmos-díjas* művészettörténész, tanár, műgyűjtő, a szakrális ikonográfia kiemelkedő hazai tudósa 1937. november 6-án született Budapesten. Teológiai tanulmányait 1956-tól 1961-ig a szegedi Hittudományi Főiskolán végezte. Tizenkét év kápláni szolgálat után, 1973-tól 1993-ig Káloz község lelkipásztora volt. 1981-ben művészettörténészi diplomát szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 1985-ben elnyerte az egyetemi doktori címet. Kutatási területe a keresztény kultusztörténet és ikonográfia, különös tekintettel az ókorra, és a *Tridentinumot* követő barokk évszázadokra. Publikációs munkássága igen jelentős: szakfolyóiratokban 1968 óta számos írása jelent meg, hat önálló kötet fűződik a nevéhez, valamint nagyszámú tanulmánykötet, kiállítási katalógus tükrözi munkásságát. 1989-től a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, majd Egyetemen a keresztény ikonográfia óraadó tanára, 1990-ben az ELTE, majd több féléven át a Pázmány Péter Katolikus Egyetem meghívott előadója volt.

A művészetek, az ikonográfia iránti érdeklődése az otthoni szellemi légkörre, a XIX. század közepén tevékenykedő, selmecbányai ötvös dédapa által meghatározott, nemzedékekre kisugárzó intellektuális igényességre vezethető vissza. A keresztény lelkiség iránti vonzalmát a világörökség egy másik remek városkájából, Valtice-Feldsbergből (Morvaország) származó, de Pomázon élő dédanyja hagyta rá. A családban fennmaradt tárgyi emlékek már zsenge gyermekora óta a szakrális témák felé fordították az érdeklődését. Az ábrázolás és az értelmezés egyenrangú ötvözetének igényét több mint három évtizedes művészettörténeti kutatómunkája meghatározójának tekintette.

*Szilárdfy Zoltán portréja,
Bihari Puhl Levente alkotása*
(Székesfehérvári
Egyházmegyei Múzeum)

Első, jelentős kutatásait összefoglaló munkája 1984-ben jelent meg a Corvina Kiadónál *Barokk szentképek Magyarországon* címmel. Szentképen köznyelvünk általában a síkban készült vallásos ábrázolást érti, mérettől, anyagtól, technikától és rendeltetéstől függetlenül. Szűkebb értelemben azonban – mint Szilárdfy monográfiájában vizsgálta – azokat a grafikai jellegű alkotásokat nevezzük szentképeknek, amelyek hitbuzgalmi célokat szolgáltak. A történelem folyamán már korán elkülönültek a nagyobb nyilvánosság szelő és a privát használatra szánt szakrális ábrázolások. A középkori kolostorok kultúrájához szorosan hozzátartoztak a papírra vagy pergamenre festett szentképek. Szilárdfy munkájában áttekintette a szentképkutatás előzményeit, történetét, majd részletesen bemutatta saját kutatásaira támaszkodva a szentképeket mint ajándéktárgyakat, az apácamunkákat, a szentképek alkalmazását a népi gyógyászat-

ban, a búcsújáróhelyek szolgálatában. Vizsgálta a szentképek ereklje voltát. Áttekintést adott a szentképkészítés magyarországi központjairól, a külföldi mesterek hatásáról és hazai tevékenységéről, továbbá a szentképkultusz barokk hagyományainak továbbéléséről a XIX. században.

2003-ban jelent meg a Balassi Kiadónál a munkásságáról összefoglaló jelleggel betekintést nyújtó tanulmánykötete, az *Ikonográfia – Kultusztörténet*. A témák szerinti csoportosítással kívánta a különböző időben és helyen, színes és fekete-fehér illusztrációk társaságában megjelent írásait az ikonográfiában és a kultusztörténetben kevésbé járatos olvasók előtt is tanulságossá tenni. Kutatási területei a *Tridentinum* (1545–1563) szellemiségében fogant barokk művészet három évszázadára terjedtek ki, ezért dedikálta könyvét Prohászka Ottokár emlékének. Hozzá kétszeresen kapcsolódott: egyrészt az áldozópapi rendet tanítványától és püspök utódától kapta, másrészt édesanyját a bérnálás szentségében ő részesítette. Különösen megragadtak benne a Prohászka naplójában az élete vége felé lejegyzett, barokkra vonatkozó sorai, amelyeket életútjának legjelentősebb állomásai: Nyitra, Kalocsa, Róma és Székesfehérvár motiválhattak.

Művelt tudományterülete és az ifjúság iránti mély elkötelezettségét jelzi, hogy 1986-ban jutalomdíjat alapított. A díjat az a művészettörtet szakos, végzős hallgató nyerheti el, aki a keresztény ikonológia, illetve ikonográfia – építészet, szobrászat, festészet, grafika, iparművészet – témakörből magas színvonalú szakdolgozatot készít, és azt sikeresen megvédi.

1993-ban pálos rendi konfráterre fogadták. A pálosok a XIV. század első felében hívták életre rendjük pasztorációs munkájának szerves kiegészítéseként a konfráterek intézményét. Jótevőiket konfrátereikre fogadták. Ez annyit jelentett, hogy részeseivé tették őket mindazoknak a lelki kincseknek, amelyeket a rend tagjai istenes életükkel maguknak szereztek. A konfraternitás fogalma alatt így a pálosok a hála jeléül adott tiszteletbeli rendtagságot értették és értik mind a mai napig.

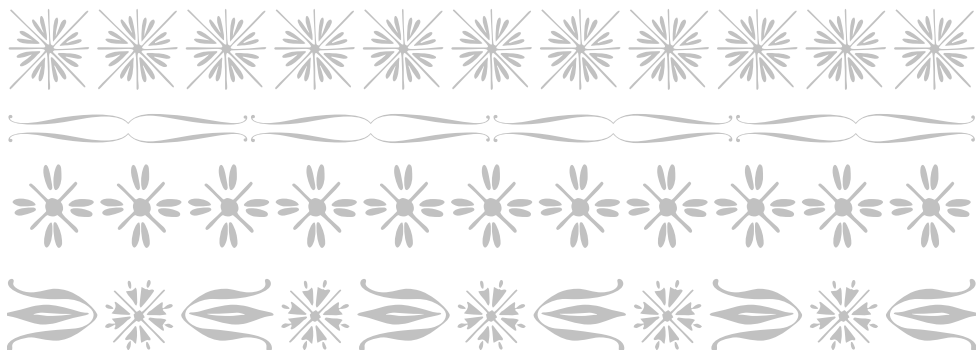
Szilárdfy Zoltán két-hároméves korában kezdte el gyűjteni a vallásos kegytárgyakat, amikor a nagymamája imakönyvében talált szentképeket átrakta a saját fiókjába. A képzőművészet és a szakrális tárgyak iránti érdeklődését diplomás iparművész, grafikus édesanyja, Szilárdfy Ernőné Szalai Margit keltette föl a fogékony gyermekben. A családban fennmaradt tárgyi emlékek kisgyermekkorától kezdve a szakrális témák felé fordították érdeklődését. Gyűjtőszenvedélye pedig egyre csak nőtt. Olyannyira, hogy a szegedi szemináriumi évek alatt még a híres néprajztudós, Bálint Sándor is meglátogatta, akit lenyűgözött a kisap Szilárdfy gyűjteményének gazdagsága. A hosszú évtizedek alatt felhalmozódott, páratlan értékű szakrális művészeti gyűjteményét 2009-ben a Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeumnak adományozta. Ezzel a múzeum nem csak duplájára emelte őrzött műtárgyai számát, hanem nemzetközi hírnévre is esélyt adó nagybecsű, tematikus gyűjteménnyé válhat.

Aranymiséjét 2011 júniusában tartotta a pomázi katolikus templomban. Pomázhoz erős szálak fűzték Szilárdfy Zoltánt: itt élt Morvaországból származó, szeretett dédanyja.

Végakarata szerint a pomázi Szent István király-templomban 2018. január 13-án, szombaton 11 órakor kezdődött gyászszertartás után kísérték végső nyughelyére, s helyezték örök nyugalomba a pomázi „új temetőben” (Ravatalozó utca 16.) lévő családi sírba.

Szilárdfy Zoltán főbb művei: *Barokk szentképek Magyarországon*. Corvina Kiadó, Budapest, 1984; *Barokk kori kisgrafikai ábrázolások magyarországi búcsújáróhelyekről*. Egyetemi Könyvtár, Budapest, 1987 (Tüskés Gáborral és Knapp Évával közösen); *A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből*. I. 17–18. század. (Devotio Hungarorum 2.) Néprajzi Tanszék, Szeged, 1995; *A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből*. II. 19–20. század. (Devotio Hungarorum 4.) Néprajzi Tanszék, Szeged, 1997; *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Balassi Kiadó, Budapest, 2003; *A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből*. III. (Devotio Hungarorum 12.) Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2008.

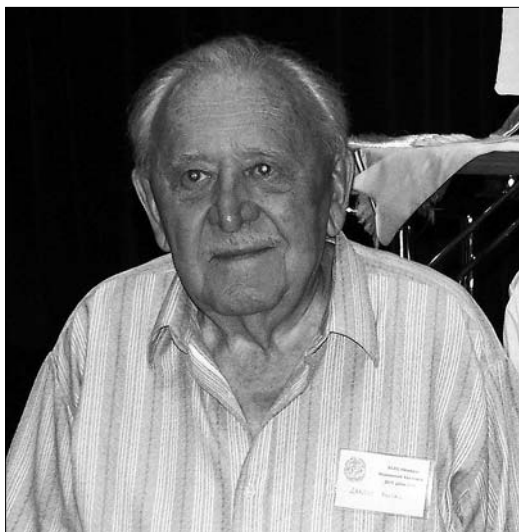
Vasvári Zoltán

Nyomot hagyott maga után

Lantos Antal (1929–2018)

Lantos Antal, a több elődtelepülésből 1950-ben Budapesten létrehozott XVI. kerület helytörténeti életének mozgató ereje 2018. március 27-én, életének 89. évében távozott közülünk.

Lantos Antal

jómaga is aktív szerepet vállalva ezen a téren jó szervezőként, egyben fáradhatatlan kutatóként. A helyi sajtóban közölt több száz írás, évente több helytörténeti kiállítás – utóbbinál együttműködve más helytörténeti kutatókkal – megvalósítása jelezte eredményes tevékenységét. Kezdeményezte, majd szerkesztette a kerületi önkormányzati újság helytörténeti rovatát, amelyet már több éve folyamatosan olvashatnak az érdeklődők. Felkutatta és CD-re gyűjtötte kerületének régi térképeit. Ezeknek több kiállításon ismertetővel ellátott bemutatásával jól érzékeltette a kerületi elődtelepülések fejlődésének folyamatát.

Meghatározó szerepe volt a kerület helytörténeti gyűjteményének létrehozásában, induló törzsanyagát az általa feldolgozott levéltári iratanyagok és korabeli digitalizált sajtó alkották. Jórészt neki volt köszönhető a gyűjtemény működésének 2010-es elkezdése, és állandó kiállításának létrehozása. Sokirányú kezdeményezésének köszönhetően finanszírozta a kerület önkormányzata a diák „időutazásokat”, a helytörténeti vetélkedőket, a helytörténeti oktatás segédanyagait (pl. *Kerületünk története rajzokban kicsinyeknek és nagyoknak 1–2.*). Tizenhat év alatt mintegy ötven kötet foglalkozott a XVI. kerület múltjával, amelyeket szerzőként vagy szerkesztőként nevével jegyzett. Elsőként foglalkozott a kerület elődtelepülései történeti múltjának levéltári forrásokon alapuló feltárásával, megalapozva a helyi történetírást. Főbb önálló kötetei: *Rákosszentmihály története...*; *Rákosszentmihály születésének okleveles emlékei*; *A rákosszentmihályi katolikus egyház története*; *Kerületünk ősi falvai Mohács előtt*; *Sashalom története*; *Cinkota története 1–2*; *Mátyásföld története*.

Neves helyi személyek szobrai, emléktáblái, 56 fő emlékét őrző helytörténeti fasor kezdeményezése jelzik e fáradhatatlan lokálpatrióta elkötelezettségét. Többször is előadó volt – a Budapesti Honismereti Társaság tagjaként Budapest Főváros Levéltárában – a *Budapesti História*k című előadást-sorozatunkban, természetesen mindig XVI. kerületi témakörrel. Kerületi szinten a *Rákosszentmihályért* emléklappal és a *Budapest XVI. kerületért* kitüntetéssel ismerték el eredményes munkáját. Társadalmi szervezetek elismerését jelezte *Podmaniczky-díja*, a Honismereti Szövetség 2008-as *Honismereti Emléklapja* és a 2015-ös *Honismereti Munkáért Emlékérme*.

A *XVI. Kerületi Újság* 2018. április 18-i száma 16. lapján egész oldalas megemlékezéssel búcsúzott Lantos Antal helytörténészről, a kerületi helytörténeti élet meghatározó személytől, akit április 17-én, a Rákospalotai köztemetőben kísértünk utolsó útjára.

Gábrriel Tibor

A makói honismeret szerény eminenciása

Meghalt Siket István László (1934–2018)

Siket István László Makón, a Bujáki városrész Sas utcájában született 1934. június 2-án, Siket István és Felberbauer Etelka iparosok, úri szabók elsőszülött gyermekeként. Nagypapja, Siket András szabó, nagymama, Koczka Eszter. Gyermekeik: Julianna, Erzsébet, István, Sándor és Mária. Közülük a középsőnek, Istvánnak, a szabó kisiparos mesternek és Felberbauer Etelka szabó-varró iparosnak a fia.¹

Makón, a Szegedi utcai házban nőtt fel. Szép, nyugodt gyermekkorát a II. világháború kitörése rázta meg. Református elemi iskolai évei után szülei a makói Csanád Vezér Gimnázium nyolcosztályos iskolájába írtatták be. Az 1944–45-ös tanév a háborús zűrzavarban a DMKE internátus Návay téri épületében indult meg számukra, s csak októberben kezdődhetett meg a tanítás a gimnázium épületében. Osztályfőnöke 1950-ig Ecsödi Ákos rajztanár, festőművész volt, aki rajzot, ábrázoló geometriát és művészettörténetet tanított nekik.² Közösségük volt az Eötvös-féle nyolcosztályos gimnáziumi képzési módban az utolsó érettségiző osztály, ekkor már Kási Jenő matematika–fizika szakos tanár volt az osztályfőnökük.³ Osztálytársai közül Bányai József festőművész, Nacsa János építészmérnök lett. Miután kisiparos édesapja belépett a szövetkezetbe, László munkás származásának számított, és bekerülhetett a felsőoktatásba.⁴ Érettségi után a tanárképzőben elvégezte a régészetet, a történelmet. Később a mezőgazdasági gyakorlatok szakot is, igaz, ezt a szakját nem tanította, de ragaszkodott a szülőktől örökölt földhöz, a háznál lévő kerthez, amelyet nagy gonddal ápolt.⁵

1 *Siket István László*: Apám életútja. Makói Honismereti Híradó 2013/1–2.

2 *Siket István László*: Ecsödi Ákos, az osztályfőnök. Makói Honismereti Híradó 2015/1–2.

3 *Tablók könyve 1895–2010*. József Attila Gimnázium, Makó. Szerk.: *Sipos-Bartha Ilona*. Helyi Könyvek.hu Bt., Nagykanizsa, 2010.

4 *Siket István László*: Oly korban éltünk... Marosvidék 2011/1. 31–32.

5 Leánya, Hajdúné Siket Márta közlése.

Első munkahelyén, a Városi Tanács Művelődési Osztályán gondnoki munkakörben tevékenykedett. Hozzá tartozott a város összes iskolájának és óvodájának gazdasági irányítása. Felesége, Árgyelán Erzsébet a Pénzügyi Osztályon dolgozott. Leányuk, Márta kiváló tanítónő lett. A makói Kun Béla Általános Iskolába átkerülve, rövid ideig történelmet tanított, majd egyik munkatársával megalakították és vezették a tanyai kollégiumot a Bagolyvárnak hívott épületben. Messziről jött gyerekcsapatnak adtak jobb életkörülményeket, programokat, tanulási lehetőségeket. Itt úgy éltek, mint egy nagy család, szeretetben, összetartásban. 1975-ben áthelyezéssel az Erdei Ferenc Kollégiumba került nevelőtanárnak. Ide országos beiskolázás révén még Szabolcs megyéből is toboroztak diákokat. A nehéz sorsú gyerekeket csendes türelemmel nevelte, öt évfolyamot vezetett el az érettségiig. Húsz évig dolgozott a kollégiumban, 1995-ben vonult nyugállományba. Kollégáival jó munkakapcsolatban dolgozott.⁶

Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke átadja Siket István Lászlónak a Honismereti Emléklapot

Hobbija az írás, a honismeret volt, nagyon szerette az irodalmat, a festészetet is. A Marosmenti Művésztelep munkáját is segítette. Rengeteget tudott a régi Makó életéről, lakóiról. A makói kulturális közéletben őszinte érdeklődésétől vezérelve rendszeresen részt vett. Lelkes tagja volt a Marosvidék Baráti Társaságnak, szívesen járta az országot, eljutott velük Erdély csodás tájaira is. Utazásaira nagyon felkészült, ismerte a helyek nevezetességeit, majd hazatérve sokat mesélt, mindig tele volt élménnyel. Kutatómunkájának fontos eredménye a makói görög katolikusok történetét feldolgozó könyve. Helytörténeti kutatási területei szerteágazóak, különösen a szülővárosa, annak híres szülöttei, egy-egy érdekes téma, aktualitások érdekelték.⁷

A Makói Honismereti Körnek alapító és aktív tagja volt, rendszeresen részt vett programjain, évente előadás tartását is vállalta. Helytörténeti dokumentumok gyűjtőjeként kutatásairól rendszeresen publikált, írásai jelentek meg a Honismereti Szövetség országos periodikájában, a *Honismeret*ben, a makói *Marosvidék* kulturális folyóiratban, a *Makói Honismereti Híradó*ban és a *Délvilág* című megyei napilapban.

A Honismereti Szövetség *Honismereti Emléklap* elismerésben részesítette, amelyet 2016 júliusában a makói Országos Honismereti Akadémián vett át.

Valamennyien szeretettel megőrizzük emlékét.

Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna

⁶ Siket István László: Kollégiumi emlékeim. In: A makói Keri emlékkönyve 1923–2008. Marosvidék füzetek 5. Szerk.: Szilágyi Sándor–Jámborné Balog Tünde. Makó, 2008. 87–90.

⁷ Leánya, Hajdúné Siket Márta emlékezése alapján.